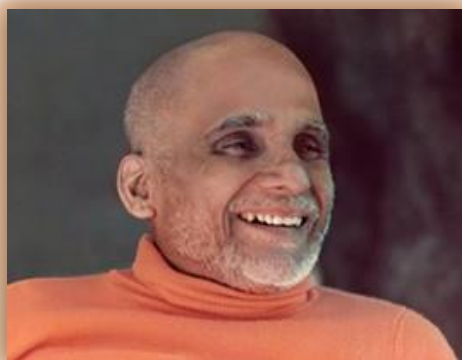

SAŽETAK O AITAREJA I TAITIRIJA UPANIŠADAMA

Svami Krišnananda
Udruženje božanskog života,
Šivanandin ašram,
Riškeš, Indija

www.swami-krishnananda.org

SADRŽAJ

Predgovor	3
I - Uvod	4
II – Atman.....	18
III – Išvara i Ćiva	25
IV – Kosmologija	44
V – Ananda Mimamsa	48
VI – Pokoja reč o primeni joge	69
VII – Tajna Sadane	78

PREDGOVOR

Predavanja o Aitareja i Taitirija Upanišadama je autor držao pre nekoliko godina tokom godišnjih sastanaka u Nedelji Sadane u sedištu organizacije. Teme ovih razgovora se vrte oko kosmološkog narativa Aitareja Upanišade i psihološke analize Taitirija Upanišade. Svako ko prepoznađe važnost odnosa između psihološke strukture čoveka kao individue i univerzuma ili kreacije u celini će očitno uvideti koliko je bitna ova tema. Stoga ova detaljna studija tvori ne samo zanimljivo putovanje kroz kosmos od samog postanja do najnižih stanja ljudske prirode sa svim svojim sociološkim elementima i vezanostima, već i oštroumno promišljanje o božanskoj sprezi čoveka sa Vrhovnim Bićem.

Ova knjiga je zamišljena kao afirmativni duhovni vodič za tragače širom sveta.

UDRUŽENJE BOŽANSKOG ŽIVOTA
26. maj 1982.

I- UVOD

Najveći životni problemi, bilo da su lični ili društveni, ovise od koncepta dužnosti – onoga što treba činiti kroz život. Znamo da se čitav poduhvat poznat kao čovečanstvo svodi na sprovođenje dužnosti zarad nečega, te nema razlike u kom je životnom položaju osoba u datom trenutku kada je u pitanju dužnost. Podela dužnosti može se razlikovati od osobe do osobe, ili od stanja do stanja, ali ne može se poreći činjenica da neka vrsta dužnosti postoji, zato što je dužnost drugo ime za funkciju za koju se očekuje da osoba vrši u određenom trenutku svog života.

Ali na pitanje šta je to što osoba treba da radi ne postoji jednostavan odgovor ukoliko prethodno ne odgovorimo na sledeće pitanje: šta je cilj te osobe? Naš cilj će u velikoj meri odlučivati o prirodi naših očekivanja, bilo da odlučujemo sami za sebe ili kao društvena jedinka. Šta je to što, u krajnjoj liniji, tražimo? Kad bi to umu bilo jasno, onda bi pojedincu bilo očigledno i šta treba da radi. Ali ni na jedno od tih pitanja nije lako odgovoriti. A bez vizije o tome šta motivise naše životne napore, čini se da strmoglavno jurcemo svakodnevno, od jutra do sutra, uzimajući zdravo za gotovo da nam je sve jasno.

Međutim, da postoji potpuna bistrina misli po pitanju dužnosti i životne svrhe, ne bi dolazilo ni do kakvih sukoba u životu. Konflikt ili nesklad se javlja među ljudima kada ne postoji jasna svrha u životu i stoga izostaje znanje o tome koje funkcije osoba treba da vrši u životu. Često čujemo da ljudi kažu: „Ovo je moja dužnost; ovo nije moja dužnost.“ Ali na osnovu čega iznose datu tvrdnju? Kako znamo da li nešto jeste naša dužnost ili nije naša dužnost? Da li je to zato

što smo rođeni u određenoj porodici, pa je naš otac vršio istu dužnost i stoga je sada naša ili nije naša? Ili postoji neka druga logička osnova za ovaj koncept da neko mora ili ne mora nešto da obavlja?

Uopšteno gledano, mi se ne upuštamo u takve teme. Ljudi, nažalost, izbegavaju da se udube u srž bilo kog problema. Volimo da plutamo na površini bilo koje aktivnosti. Kojim god pozivom da se bavili, čini se da nam je dovoljno da preletimo preko stvari i da se ne udubljujemo u samu srž problema pred nama. Ali nijedan problem nije samo površinski problem. Svaki problem je sveobuhvatan poput samog života. Možemo zamisliti koliko je ljudski život obiman i nepregledan u svojoj veličini, te naša zamisao o dužnosti ne može biti ništa „manja“ od toga. U nama postoji nešto što je suštinski povezano sa svima ostalima. Da nije ovoga, ne bi postojao nikakav pokušaj da se govori o ljudskoj rasi ili čovečanstvu.

Čudno je kako govorimo o ljudskoj rasi kao da postoji neka veza između nas i drugih u okviru grupe koju zovemo čovečanstvom. Želja za formiranjem organizacija, institucija, odbora i sličnih udruženja, bilo da se radi o malim skupovima poput porodične ili većih jedinica poput nacije ili međunarodnih organizacija, kakva god zamisao stajala iza oformljene jedinice, čini se da postoji skrivena želja da se formira harmonična celina od sitnih činilaca koje nazivamo ljudskim individuama. Ova želja je dovoljna da ukaže da postoji nekakva svrha kojoj težimo u životu. Organizacija je opšti izraz i može se primeniti u slučaju bilo koje skupine ljudi. Ako se dvoje ljudi udruži i skladno radi, to je organizacija. Ako ih ima više od dvoje, možda i hiljadu, to je i dalje organizacija. Čak i ako bi se čitavo čovečanstvo

posmatralo kao jedno udruženje, to bi, takođe, bila organizacija. Šta god da je u pitanju, poenta je da ne deluje kao da smo zadovoljni bilo kojom vrstom izolacije, na koju smo prisiljeni. Individua nije uvek srećna kada je u potpunosti odsečena od ljudskog društva. Postoji prirodni, urođeni instinkt da se okupljamo. To nazivamo društvenim instinktom, a da pritom ne razumemo šta on u stvari znači.

Instinkt je naša inteligentna potraga za svrhom ostvarenja cilja. Instinkt nije slep i haotičan poriv koji se rađa u nama. To je racionalan i svrsishodan potez koji se nedokučivo samosprovodi ka određenom cilju, a kada nismo u stanju da razumemo racionalnu pozadinu instinkta, nazivamo ga iracionalnim. Ali ukoliko bismo razumeli svrsishodnost poteza instinkta, on bi postao logičan i ne bi postojala razlika među ova dva tipa. A zašto onda imamo instinkt za druženjem? Zašto želimo da se okupljamo i formiramo udruženja, bilo da su religijskog, društvenog, političkog ili bilo kog drugog tipa?

U nekom delu nas postoji nerazumljivo i zagonetno osećanje koje govori sopstvenim jezikom. Postoje dublji nivoi našeg postojanja od svesnog, kao što svi vrlo dobro znamo. Ovaj instinkt za društvenu saradnju ne izvire nužno iz svesnog, sugestivnog razmišljanja ljudske individue, već je automatski. Osećamo. Mnogi kažu: „Osećam tako.“ Ali to osećanje ne potiče sa svesnog nivoa. Ono nije logički zaključak do kog smo stigli indukcijom ili dedukcijom. To je osećanje koje ima sopstveni smisao koji prevazilazi uobičajeno analitičko razmišljanje u logičkom okviru. Postoji cilj našeg okupljanja. Ova nužnost okupljanja, zajedničkog rada, implicira da tražimo nekakvu zajedničku svrhu. U suprotnom ne bi bilo smisla u čežnji za tim. Da se

svaka individua kreće po tangenti bez ikakvog zajedničkog cilja njihovih putanja, ne bi bilo nikakvog smisla u zajedničkom okupljanju, udruživanju, susretanju ili zajedničkom radu u bilo kakvoj jedinici ili organizaciji. Uzima se zdravo za gotovo da iza svake organizacije u društvu, koje god da je ona prirode, stoji nekakva implikacija, da postoji zajednička svrha koja povezuje individue. Da nije tako, ljudi ne bi sedeli zajedno ili govorili istim jezikom.

Hajde da nastavimo da se bavimo ovim argumentom. U poslednje vreme smo skloni da često govorimo o ljudskoj rasi ili čovečanstvu. Bili bismo srećni da nema ratova, bitaka, da nema rasprava i da postoji jedna vlada koja upravlja čitavim svetom. Nema sumnje da je ovo divna težnja, ali kako dolazi do nje ako čitavo čovečanstvo nema zajedničku svrhu ili cilj pred sobom? Ako se svaka jedinka razlikuje od svake druge, ne može postojati ovakva težnja. To što tragamo za takvom mogućnošću, bilo da je direktno primenljiva ili ne, samo po sebi nagoveštava od čega je čovečanstvo u svojoj osnovi sačinjeno. Ono je suštinski jedno. Da nije tog suštinskog jedinstva koje je temelj čovečanstva, ne bi bilo ni govora o univerzalnoj vladi i sličnim idejama. Čak ni ova ideja se neće javiti u umu pojedinca. Znamo da posledica ne može sadržati ono što joj nije u uzroku. Ideja o univerzalnoj vladi ili zajedništvu čovečanstva i ljudskoj solidarnosti i sl. koja se rađa kao neka vrsta posledice, psihološkog proizvoda naših umova, u svojoj pozadini ima uzrok. Da smo logičari, prihvatili bismo bespogovorno da ne može da postoji posledica bez uzroka. Samo funkcionisanje ljudskog uma po pitanju univerzalne saradnje i dostignuća ukazuje na to da je zasnovan na nekom

uzroku koji karakterišu slične svrhe.

Dakle, naš koncept dužnosti u životu svakako zavisi od cilja koji imamo pred sobom, i kao što smo pojasnili, konačni cilj ljudske rase ne deluje kao da je unutarnje odvojen, što se očituje kroz naše osnovne težnje. Iskusimo sreću kada vidimo braću. Postoji nit osećanja od čoveka do čoveka. Nema sumnje da je to zajedničko osećanje koje se rađa na osnovu karakterne sličnosti, naklonosti u osećanjima i načelnosti svrhe. Da nije bilo ovoga, psihološki ne bi postojala ljudska rasa ili čovečanstvo.

Kako se čini da je naš cilj organizaciono jedinstvo, nešto što automatski proizilazi kao posledica našeg načina razmišljanja, naše dužnosti se, takođe, ne mogu suštinski razlikovati. Ako postoji svrsishodna saradnja životnih ciljeva među ljudima koja sam po sebi teži ka integralnom savršenstvu, ne mogu postojati različiti ideali ili dužnosti među ljudima, zato što su dužnosti ili funkcije samo aktivnosti usmerene ka ostvarenju svrhe čovečanstva. Te dužnosti su podjednako povezane koliko i različiti segmenti težnji pojedinaca u smislu ukupne svrhe čovečanstva.

Kako posledica ne može da postoji bez uzroka, uzrok je logički impliciran kao pozadina manifestacije posledice. Ova posledica o kojoj danas govorimo je izgleda toliko velika da njen uzrok mora da bude bar podjednako pozamašan. Pred nama je zajednička ljudska psihologija – ljudski um u svojoj uopštenosti. Nije to moj um ili tvoj um na delu, već um čovečanstva kao celine u potrazi za ljudskim savršenstvom, solidarnošću i obitavanjem u miru. Celokupan ljudski um ovako funkcioniše kao posledica uzroka koji, naravno, prethodi ovoj posledici celokupnog ljudskog procesa mišljenja.

Možda sumnjamo u istinitost činjenice da razmišljamo na sličan način. Naravno, ne razmišljamo uvek isto. Svaki pojedinac ima, kao što kažu, čitav svet pod svojom kapom, ali to što percipiramo je samo prividna različitost. Kada smo duboko, na nivou osnovnih težnji i afiniteta, uvidećemo da ove razlike nestaju. Daću vam konkretan primer. Patriota si i voliš svoju naciju i postoje milioni ljudi tvoje nacionalne pripadnosti, ali svaki pojedinac ima sopstvene zamisli, hirove, naklonosti, ideale i ideologije. Zamisli da je izbio rat i čitava nacija je ugrožena tom katastrofom. Lako je zamisliti kako se pojedinci okupljaju, udružuju snage i teže ka istom cilju. Pojedinačni hirovi i naklonosti nestaju istog trenutka.

Ovo se lako može dokazati uz malo promišljanja. Kada imamo zajedničku svrhu, pojedinačne karakteristike po kojima se izdvajamo padaju u zaborav. Hirovi pojedinca dolaze do izražaja samo kada je osnovna bezbednost zagarantovana i nikako drugačije. Ako nam je život u opasnosti, ako se čitavo čovečanstvo priprema za kataklizmu, videćemo da se ljudi udružuju kako bi izbegli ovu mogućnost. Ne bi postojala razlika između muškarca i žene, ne bi bilo razlike da li je neko sa istoka, zapada, severa, juga, niti da li je crn ili beo i td. Tada bi se ljudi oprezno postrojili, obazrivi pred nadolazećom pretnjom koja se nadnela nad čitavim čovečanstvom. Ovome smo svedočili kroz istoriju i pod sličnim uslovima bi se takvo šta opet dogodilo. Čini se da smo izolovani samo kada su nam osnovne potrebe zadovoljene, ali ne i u suprotnom. Kada su nam temelji uzdrmani, tada površinske različite ideologije sasvim nestaju. Sve ovo je samo malo logičkog promišljanja u svrhu pronalaženja zaključka o tome koje su dužnosti čovečanstva zasnovane na ciljevima i svrsi života.

Da ne postoji neka vrsta veze skrivene u pozadini ljudske misli, um ne bi funkcionisao ovako. Ne može da se javi ideja međunarodnosti ukoliko ne postoji temelj za nju. Dobro znamo da raznovrsnost podrazumeva neku vrstu jedinstva. Čak ni dva uma ne mogu da komuniciraju ako ne postoji odgovarajući medijum među njima. Ako je jedan um u potpunosti odsečen od drugog uma zbog potpune karakterne različitosti, oni ne mogu da komuniciraju jedan s drugim. Ne bi bilo dijalog između jedne i druge osobe.

Ali mi prenosimo misli. Govorimo jezikom koji može biti prenet drugima. Razumemo se. Činjenica da se možemo upoznati implicira da se možemo združiti na psihološkom nivou. Ovo dalje implicira da je ovo razumevanje ili mišljenje ili mentalna komunikacija između dve jedinice eksterna indikacija osnovnog jedinstva među jedinkama. Ne bi ni postojao koncept dualnosti da nema koncepta jedinstva iza njega. Osoba ne može da zamisli dve stvari ako ne može da sintetiše te dve stvari u sopstvenoj svesti. Dakle, ako postavimo ovu dedukciju u većoj razmeri, na nivou čovečanstva, ili čitave ljudske rase, čini se da plutamo u okeanu jednog Uma – ljudskog Uma, Uma čovečanstva, u odnosu na koji su, individualni umovi, na neki način, kapljice. Čini se da nas ovaj Celokupni Um vodi ka uviđanju svrhe.

Nakon ovog uvoda možemo se okrenuti ka poruci neke od Upanišada, velikog zaveštanja ne samo ove zemlje, već, može se reći, čitavog čovečanstva. Upanišade beleže iskustva nadljudskih mislilaca, onih koji su se uzdigli iznad nivoa običnog čoveka i preko ograničenja čulnih saznanja. Upanišade su te koje će nas usmeravati u odgovaranju na ova pitanja koja smo na početku postavili. Ne možemo se sami

osloniti na snagu sopstvenih nogu na ovom putu rešavanja teškog zadatka odgovaranja na univerzalna pitanja.

Upanišade, među kojima ćemo se baviti analizom tematike jedne ili dve, zapisi su koje su nam ostavili oni koji su se, snagom svojih meditacija, vinuli do visina neslućenih za razmišljanja običnog čoveka. Bili su u stanju da istražuju dubine Celokupnog Uma, koji smo upravo pomenuli. Za nas je Celokupni Um čovečanstva samo teorija, logički zaključak i apstrakcija. Izvodimo zaključak o postojanju Celokupnog Uma na osnovu toga što se čini da se čovečanstvo kreće ka ostvarenju zajedničke svrhe.

Ali ovi učitelji nisu bili puki teoretičari. Oni su razmišljali samo kroz okvire ovog jednog Uma. Kao što svako od nas misli svojim umom, ovi učitelji su bili u stanju da misle Celokupnim Umom, te njihove misli nisu bile pojedinačne misli, već misli svih ljudi pomešane u splet potpunosti. To je ono što Upanišade predstavljaju.

Tražimo pomoć u mislima učitelja u ovim Upanišadama kako bismo odgovorili na svoja pitanja zato što su oni dosegli same korene uzroka svih uzroka ovih posledica koje se manifestuju kao ovaj svet, društvo, čovečanstvo, ljudski napori i td. Govorimo o ljudskom životu, dužnostima čoveka i njegovoj svrsi i sličnim temama, a da ne pridajemo dovoljno pažnje faktorima uslovljenosti koji uokviruju fenomene iza čovečanstva. Naši umovi funkcionišu na određen način i uslovljeni su određenim faktorima.

Sada sa uobičajenog društvenog i empirijskog nivoa misli kojim smo do ovoga trenutka putovali postepeno prelazimo u filozofski domen. Filozofija je nauka o uzrocima, prilično krajnjim uzrocima, ali i tumačenje svega što ovi uzroci podrazumevaju. Ponekad se to naziva

metefizičkim mišljenjem. Kojim god imenom je nazvali, ona je izučavanje krajnjih uzroka i objašnjenje svega sadržanog u njima.

Krajnji uzroci bi trebalo da budu takvi da iza tih uzroka ne postoje drugi uzroci. Značenje krajnjeg uzroka podrazumeva da on postoji sam po sebi i da mu nije potrebno tumačenje ili uzrok koji mu prethodi, bilo vremenski ili po hijerarhiji. Ukoliko svaki uzrok ima svoj uzrok, trebalo bi, naravno, da postoji krajnji uzrok koji objašnjava sve druge uzroke. U protivnom bismo se zapetljali u nepregledan niz uzroka koji prethode uzrocima bez mogućnosti donošenja zaključka o bilo čemu. A znamo da se naš um protivi bilo kakvoj vrsti beskrajnog obrnutog sleda. Žudimo za konačnim zaključkom.

Ali ovo ne bi bilo moguće da ne postoji konačni uzrok uzroka, bezuzročni uzrok. Ovaj bezuzročni uzrok nazivamo krajnjim uzrokom. Konačni uzrok bi trebalo da ima sposobnost da u sebi sadrži svaku posledicu. I pre nego što pokušamo da dokučimo ovaj uzrok koji je konačan, takođe moramo da shvatimo posledice koje su sadržane u uzroku. Posledice su sve ono o čemu smo u stanju da razmišljamo i sve sa čime se suočavamo u životu.

Čitav objektivni univerzum je posledica. Zašto ga zovemo posledicom? Zato što univerzum ima tendenciju da evolutivno napreduje. Nikada nećemo naći ni jedan jedini atom u ovom svetu u stanju statičkog mirovanja. Kretanje svega se odvija ka nečemu, o čemu i dalje ne postoji prava predstava u današnje vreme. Reke teku, sunce, mesec i zvezde su aktivni, a mi smo još aktivniji. Čitav svet je zauzet nečim. Astronomski univerzum i subatomske svet su aktivni i neprestano osciliraju. Svi su zaokupljeni nekom svrhom

koju još nisu ispunili. Da je svrha ispunjena, nakon toga ne bi bilo aktivnosti. Sama činjenica da je u prirodi sve aktivno zaokupljeno nečim indicira da teži ka nekakvoj svrsi. Ovo je odlika posledice. Posledica je ono što teži ka sopstvenoj transcendentalnoj prirodi. Svi ulažu napor da nadiđu sebe, da dobiju na veličini ili se kvantitativno ili kvalitativno poboljšaju. To se naziva evolutivnim porivom, bilo da je u pitanju fizička, biološka ili psihološka evolucija.

Dakle, iz ove tačke gledišta, lako se dolazi do zaključka da je čitav univerzum u poziciji posledice, te nije konačni uzrok. Jer da jeste konačni uzrok, ne bi postojala tendencija da se kreće ili da transcendirira. Ne bi postojao poriv da napreduje ili da se nadmaši. Čini se da sve u svetu pokušava da nadmaši samo sebe, da postigne više i poraste veće. Zato se kaže da je univerzum posledica, a ne uzrok. Usmeren je ka cilju, ali njegove aktivnosti prestaju po ostvarenju krajnjeg uzroka, svrhe postojanja.

Univerzum se kreće ka pronicanju sopstvene svrhe. Ovo je kosmička evolucija, koja se odigrava kroz različite manifestacije. Njen najniži nivo je fizički, materijalni stadijum evolucije. Viši je biološka evolucija ili rast radi razvoja unutarnje prefinjenosti i tendencije ka psihološkom rastu. Ovo je mentalna evolucija, intelektualno uzdizanje i tako dalje. Čini se da se čitav svet, zamišljen na bilo kom od svojih nivoa, neprestano kreće ka spoznavanju svoje jedine svrhe. O tome koja je to svrha govore Upanišade.

Dve bitne Upanišade su Aitareja i Taitirija, a povezane su na neki način i nadovezuju se jedna na drugu u kontekstu. Prva naglašava jedan aspekt teme, a druga se odnosi na zajednički temu. Aitareja i Taitirija Upanišade govore o istoj temi, ali iz različitih uglova.

One pokušavaju da daju odgovor na pitanje života referišući na uzroke. Ovo je sasvim ispravan stav, nema sumnje. Dobro znamo da nas svako pitanje, kada pokušamo na njega da odgovorimo, vodi do njegovih uzročnika. Zašto se javila bolest? Zašto je osoba obolela? Postavljamo ovakva pitanja. Kako bismo došli do odgovora, trudimo se da sagledamo sadašnji uzrok situacije. Kada je neko bolestan, moramo pronaći razlog za pojavu bolesti. Ako je izbio rat, moramo saznati uzrok rata. Ako postoji nekakva oprečnost, moramo saznati njen uzrok. Ako postoji bilo kakva napetost, raspravljamo o poreklu te napetosti. Ukoliko ne pronađemo uzrok određenih okolnosti, ne možemo ni da istražimo kontekst okolnosti, bilo da su one fizičke, društvene, biološke ili medicinske. To je filozofski stav koji zauzimamo prema svemu u životu. Ne postoji osoba koja nije filozof, u kontekstu toga što svi žele da saznaju uzrok određenih posledica. Ovo je filozofski pravac u razmišljanju.

Veliki učitelji Upanišada su išli od nižih ka višim uzrocima dok nisu pronikli u krajnji uzrok svega, pa su dali svoje zaključke, konačnu istinu čovečanstva. Ljudske nedaće su posledice po svojoj prirodi, a postaju uzroci drugih nedaća koje postaju naša baština. Kroz duboki zaron u jogu i meditaciju koji su drevni učitelji primenjivali kako bi istraživali prostranstva stvarnosti, otkriveni su konačni uzrok i istine o životu.

Svime možemo da se bavimo na dva načina: induktivno i deduktivno. Oni koji izučavaju logičku inteligenciju kreću se od pojedinačnog ka opštem, što je indukcijско zaključivanje. Ako se kreću od opšteg ka posebnom, to nazivamo dedukcijom. Oba vida su dozvoljena u zavisnosti od prirode slučaja. Svakoga dana sunce se rađa na istoku.

Vidimo kako se sunce na istoku rađa iz dana u dan, meseca u mesec, godine u godinu. Sakupimo pojedinačne prilike u kojima je sunce izašlo na istoku na dnevnoj bazi. Zatim donosimo opšti zaključak i kažemo da sunce uvek izlazi na istoku.

Ali u indukcijskom zaključivanju postoji mana. Naši zaključci ne moraju biti tačni. Sunce se možda rađalo na istoku hiljadama godina, ali zašto bismo zaključili da će i u budućnosti nastaviti da izlazi samo na istoku? Ovo ne mora da bude validan zaključak, zato što sunce nije vezano za naše zaključivanje. Može da promeni poziciju iz kog god razloga. Neki prirodni zakon može da se promeni i sutra bi sunce moglo da izađe na zapadu. Indukcija nije validna kao konačni oblik zaključivanja. Kretanje od pojedinačnog ka opštem je, kako stvari stoje, možda koristan način razmišljanja, ali na njega se ne možemo osloniti u krajnjoj liniji.

Dedukcijsko zaključivanje podrazumeva obrnut proces. Argumentacija ide od opšteg ka posebnom. Na primer, teorija kaže 'svi ljudi su smrtni'. Dobro znamo da svi umiru. Sokrat je čovek. Stoga, Sokrat je smrtnik po prirodi. Ovde argumentacija ide od opšteg ka pojedinačnom. Od opšteg koncepta da su sva ljudska bića smrtna, dolazimo do zaključka da i Sokrat mora da je smrtna pošto je i on čovek. Ovo treba da nam da ideju o indukcijskom i dedukcijskom zaključivanju. Filozofija je pretežno induktivna, pogotovo iz zapadnjačke tačke gledišta. Zapadni filozofi su daleko naklonjeniji indukcijskom zaključivanju. Ne mogu odjednom da skoče na opšte, pošto postoji mnoštvo kontroverzi po pitanju prirode univerzalnosti. Nećemo se sada baviti tom temom. Svrha ovoga je nešto drugo.

Upanišadski učitelji su imali neposredno iskustvo i iz ovog iskustva koje se tiče opšteg izvlačili su zaključke o pojedinačnim posledicama kroz dedukciju. Izučavanjem Aitareje i Taitirije ćemo otkriti da one obe prihvataju deduktivni proces zaključivanja. Razmišljanje je deduktivno zato što nam je konačni zaključak već dat. Prirodu uzroka nije potrebno izučavati, niti ulagati mukotrpan napor u indukcijско zaključivanje. Možemo se okušati i u ovom metodi, naravno, ali za sad to nije neophodno. Upanišade donose zaključak o konačnoj univerzalnosti. Ova izjava se odnosi na večne istine: na krajnju prirodu stvarnosti, uzrok svih uzroka. Konačni uzrok je faktor koji određuje posledice. Čitav ovaj svet, ovaj univerzum je posledica konačnog uzroka, Bramana.

Već smo primetili da konačni uzrok ne može imati uzrok koji mu prethodi, jer da ga ima, ne bi se mogao smatrati konačnim uzrokom, pa bi stoga bio posledica nekog sasvim drugog uzroka. Ne mogu postojati dva konačna uzroka. U protivnom bi nastala poteškoća u razumevanju veze između ta dva uzroka. Ne možemo doći do bilo kakvog zaključka bez nedvosmislene ideje o odnosu. Koncept odnosa je najteže zamisliv koncept u umu. Ne možemo da razumemo koji je odnos jedne stvari sa drugom. Sama spoznaja da imamo sposobnost da jedni drugima prenesemo misli ukazuje na postojanje jednog Uma u pozadini svega. U protivnom ne bi postojala komunikacija uopšte. Shodno tome, zamišljanje dva konačna uzroka bi nagovestilo da postoji nešto što povezuje ova dva uzorka, te ih stoga prevazilazi, time se pretvarajući u konačni uzrok. Dakle, ne može postojati više od jednog konačnog uzroka, a iza njega ne može stajati nijedan drugi uzrok.

Sada imamo predstavu o tome šta bi konačni uzrok mogao biti. Njemu ne može prethoditi nešto veće ili bitnije, a ne može postojati ni nešto što mu je ravno. To je jedinstvena odlika Krajnje Stvarnosti. To je Uzrok. Mi to nazivamo Stvarnost, zato što iza nje ne vidimo ništa drugo. U njoj nema svrhe koja joj je nadređena. Sve proizilazi odatle. Ne postoji ništa vanjsko ka čemu može da se kreće. Konačni Uzrok i Krajnja Stvarnost označavaju jednu te istu pojavu. Ona je postojala, postoji i postojaće. Ne može postojati ništa osim nje. Ovde prestaje zemaljska vezanost.

II- ATMAN

Ova krajnja supstanca se sastoji od suštine svega i ona je samo naše Sopstvo. Zove se Atman. Ona je Atman zato što je korenska supstanca svega što je u poziciji posledice. Atman je suština svih i svega. To je Celokupna Suština svih stvorenja, pa je stoga zovemo Braman. Celokupna Suština je Braman (Brahman), a isto to zamišljeno kao suština pojedinačnih bića je poznato kao Atman. I kao što ne može postojati uzrok iza krajnjeg uzroka, tako ne može postojati Atman iza Atmana, zato što se sama suština naziva Atmanom. Suština bi trebalo da bude načelna, a Atman jeste takav. Načelnost u kosmosu je Braman. Ne može postojati ništa osim ove Univerzalne Stvarnosti.

Aitareja Upanišada saopštava da je Atman u početku bio sve i od njega je postao čitav ovaj univerzum. Umu je teško da se nosi čak i sa konceptom univerzuma ukoliko ne razložimo univerzum na komponente. Univerzum je manifestovan iz ove Celokupne Suštine, Bramana, koji je Atman, ili Sopstvo, univerzuma. Dakle, celokupna posledica je proizašla iz Celokupnog Uzroka. Iz Bramana nastaje univerzum.

Opet, teško je razumeti nešto što proizilazi iz nečeg drugog. Koji je postupak proizilaženja sveta iz Konačnog Uzroka? Kakav je odnos između posledice i uzroka ovde? U stvari ne može postojati presudna razlika između posledice i uzroka. Naše težnje izgubile bi svaki smisao, potraga za stvarnošću bi bila bez osnova, a ne bi bilo poente ni u procesu mišljenja u svetlu prevazilaženja samog sebe da nismo suštinski povezani sa uzrokom. Svako delovanje u svetu je posledica koja se kreće ka uzroku kroz različite

stepene samotranscendencije. Samo prisustvo moralnog poriva da prevaziđemo sami sebe zarad višeg uzroka ili svrhe, dokaz je činjenice da živimo u sprezi uzroka sa njegovom posledicom.

Iako posledica proizilazi iz uzroka, nije nepovezana sa njim. Ovo je jedan od principa koji su na samom početku postavljeni. Izgleda da se univerzum spustio uspevši da se, u suštini, ne izoluje od Apsoluta. Ne postoji suštinska nepovezanost između posledice i uzroka. Uvek postoji neka vrsta veze. Postoji zagonetni odnos, *'anirvachaniya sambandha'*, između posledice i uzroka. Ne postoji apsolutni identitet, zato što postoji manifestacija. To nije apsolutna manifestacija, zato što možemo da uočimo našu vezu sa uzrokom. Ova veza između Boga i čoveka, Tvorca i univerzuma, Apsoluta i svega relativnog, nedokučiva je. Ova veza je kamen temeljac svih kosmoloških pitanja, teorija stvaranja i doktrina svih vrsta. Onog trenutka kada se stvaranje prizna kao empirijsko iskustvo, sve što mu je pripisano se takođe prihvata. Samo treba da prihvatimo činjenicu da je univerzum stvoren i sve ostalo ćemo automatski morati da prihvatimo istog trenutka, takođe. Postoji postepena evolucija kroz povećanje gustine manifestacije na nižim nivoima. Apsolut nikad ne ispušta univerzum iz ruku.

Atman je oduvek bio. „*Atma va idam eka evagra asit, nanyat kin cana misat,*” kaže Aitareja Upanišada na samom početku. Atman je postojao kao veličanstveno Biće i postao je uzrok manifestacije elemenata. Velika podela na elemente prikazuje etar, vazduh, vatru, vodu i zemlju u svim svojim denzitetima ili nivoima očitovanja. Postoji uzročno stanje, suptilno stanje i opipljivo stanje. Oni su manifestovani. Ali

Apsolut nikad nije isključen iz njih, ni u jednom trenutku već uvek zadržava založno pravo na sve što je sačinio. Ulazi u velike objekte kosmičke prirode i to je ono što mi nazivamo sveobuhvatnošću Boga.

Tvorac ne stoji po strani kao vankosmička tvar nepovezana sa sopstvenom kreacijom. Upanišada u potpunosti isključuje mogućnost proizlaska bilo kakve nove posledice iz uzroka. Imanentnost uzroka je priznata u posledici. Upravo je immanentnost uzroka u posledici to što stvara u nama težnju ka višim vrednostima. Kada tragamo za Bogom, to Bog progovara iznutra. Uzrok komunicira sam sa sobom sa dna posledice kada postoji težnja od strane posledice da se kreće ka uzroku. Prisustvo ove okolnosti u kojoj je uzrok tajno zastupljen u svakoj posledici se naziva immanentnost uzroka u posledici. Tada kažemo da je Bog prisutan u svetu.

Tvorac nije van kosmosa. Ne vaja svet poput grnčara koji pravi lonac ili drvodelje koji pravi sto. Ne dešava se na taj način. On je jedno sa suštinom stvari u sveobuhvatnosti, kao što je glina od koje je lonac sačinjen prisutna u loncu, ili kao što je drvo od koga je načinjen sto prisutno u stolu. Stoga ne možemo biti odvojeni od suštine uzroka.

I tako postoji upliv kosmičke suštine u kosmičku posledicu. Ovo je prvi božanski čin – ulaz Apsoluta u relativno na sebi svojstven univerzalan način. Postaje kosmički čovek, ako ćemo da se koristimo običnim pojmovima – Maha Puruša (Maha Purusha) ili Purušetama (Purushottama). Apsolut, nevezan za stvoreni univerzum, postaje određujući kosmički faktor univerzuma. Ovo je Veliko Biće o kome se govori u Puruša Sukti (Purusha Sukta) i Satarudriji (Satarudriya) u okviru Veda, kao i u

raznim spisima koji govore o sveobuhvatnoj ili sveprisutnoj prirodi Boga. Uvek govorimo o sveprisutnoj prirodi Boga, pod čim podrazumevamo da je uzrok skriven u posledici, neizbežno prisutan, a ne samo izdvojen od posledice.

Ovaj koncept koji pred nas stavljaju Upanišade u vezi sa procesom stvaranja univerzuma je veličanstven, pa smo izuzetno srećni što do nas dolaze sve ove istine. Ali smo, takođe, i nesrećni. To ne možemo da smetnemo s uma. Zašto je ova nesreća nastala iz ove velike radosti božjeg stvaranja? Kada čujemo sve ove velike iskaze o kosmičkoj manifestaciji, osećamo se ushićeno, ali u domovima se susrećemo sa sitnim tugama i kada napustimo ovu dvoranu, moramo da se bavimo sopstvenim problemima. Šta nam se to dogodilo? Kako nam se ova tuga uselila u srca iz ove velike kosmičke manifestacije Boga koji se uliva u univerzalnu posledicu? Ovo će nam takođe biti rečeno u ovoj Upanišadi.

Bog je veoma dramatično postupio – izveo je sam pred sobom pravu dramu, zato što nije bilo nikakve publike pred Njim. On je bio režiser, On je bio *dramatis personae* i On je bio publika. To je vrlo neobično! U trenutku je vizualizovao Sebe kao sve: „*Aham idam sarvam asmi*“— Ja sam sve ovo. Ovaj univerzum manifestovanih posledica sam Ja – naravno, zato što je čitava posledica sačinjena od suštine ovog konačnog uzroka. „Ja sam sve ovo.“ Kao kada bi glina rekla, „Ja sam svi ovi lonci.“ Kao da drvo kaže, „Ja sam svi ovi stolovi, Ja sam sve stolice, Ja sam sav nameštaj.“ Potpuno tačno i veoma zanimljivo! Svaka posledica koja je proistekla iz jednog uzroka je sam taj uzrok. Dakle, uzrok potvrđuje sam sebe kroz svaku posledicu: „Ja sam sve ovo.“

Ali nakon nekog vremena ćemo zaći u dolinu tuge zbog

ove katastrofalne posledice koja je usledila iz ove dramske manifestacije Boga. Niko ne može da kaže šta se desilo. U potpunosti smo odsečeni od ove misterije. Između nas i misterije koja se odigrala stoji čelična zavesa. Rečeno nam je da ne govorimo o takvim stvarima. Umu je odbojna svaka pomisao na istraživanje misterije koja leži iza ovog događaja ili zbivanja. Naprosto smo izgnani, ni krivi, ni dužni. Nemamo pravo čak ni da pitamo zašto. Ne možemo znati da li je to što smo na taj način izgnani božja volja ili smo sami krivi za to.

U nekim oblicima vladavine podanicima nije dozvoljeno da pitaju kako je do nečeg došlo, zato što su potčinjeni zakonu te vlasti. Dakle, postoji neobična univerzalna praksa sprovođenja despotizma, takoreći, koji insistira na tome da se njegovim jezikom moraju svi služiti, a takođe insistira na tome da se njegov zakon mora poštovati na očekivani način. Naglo dolazi do spuštanja zavesa u ovoj kosmičkoj drami koja se pred nama odvija, pa više ne vidimo šta se iza zavesa nalazi. Zavesa je sada pala. Mnoštvo, koje je nastalo iz Jednog, nalazi se pred nama. Lonci koji su nastali iz gline su tu. Posledice su prisutne. Ali jedna stvar nije i to je ono što predstavlja početak naše nesreće.

Kada kažemo da samo Atman jeste, naglašavamo samo Jedno sāmō, što isključuje mnoštvo. A kada govorimo o tome da je Jedno postalo mnoštvo, svesni smo i Jednog i mnoštva istovremeno. Zatim sledi misaoni nivo na kom smo svesni samo mnoštva, ali ne i Jednog. To je zid koji deli Jedno i mnoštvo. Originalna drama je bila zamisao mnoštva od strane Jednog. To je veličanstveno stvaranje. Ali kada se zavesa spusti, Jedno je odsečeno od mnoštva, ili bolje rečeno, zamisao o svesti Jednog je izolovana od svesti

mnoštva. Onda dolazi do onoga što nazivamo manifestacijom raznolikosti u bukvalnom smislu. Tada se pojavljuje potreba da pojedinačna individua spozna ili uvidi prisutnost druge individue.

Ali pre nego što se ovo dogodilo, prvobitni Uzrok se postarao da ne izgubi kontrolu nad ovom manifestacijom u potpunosti. Ovo je još jedna lepota ove drame. Mnogostrukost je zadržana, ali sa pozadinom u vlastitom jedinstvu Atmana ili Sopstva, tako da postoji neobično stanje posredovanja u kom je mnogostrukost manifestacije sadržaj celokupne svesti o jednom biću, Univerzalnom Atmanu koje ona jeste. A Aitareja Upanišada nam govori da su se usta otvorila, govor je izašao i iz njega je nastalo božanstvo Agni. Oči su se pojavile, vid se manifestovao iz njega, pa je nastao Aditja ili sunce, i tako dalje, funkcija za funkcijom.

Lepota ove manifestacije je u činjenici koju nikada ne treba da zaboravimo dok se dalje budemo bavili ovom temom – funkcija dolazi prva, božanstvo je samo sledi. Prvo nastaje um, za njim misao, a zatim mesec. Oko je prvo, vid sledi za njim, a zatim dolazi sunce. Zaštitnici ili božanstva različitih funkcija u svom kosmičkom uređenju su podređeni Konačnom Uzroku, koji je jedini Atman. Oni nisu elementi koji kontrolišu, kao što to jeste slučaj sa nama.

Univerzum je posledica Atmana. On ne zauzima poziciju uzroka, izvan nas, podstičući čula na delovanje, što nam se danas dešava. Prisustvo objekta podstiče čula i um, a tek potom postajemo svesni tog objekta. Zatim uspostavljamo odnos sa spoljašnjim svetom. Svet je na prvom mestu, a mi smo proizašli kasnije u ovom pojedinačnom, empirijskom obliku. Ali tamo nije bilo tako. Svet je bio podređen, a ovde mi postajemo konsekventi.

Opet, ovo je ključna tačka u kojoj moramo vrlo pažljivo da povučemo liniju između kosmičkog nivoa i individualnog nivoa, zato što naš kapacitet da razumemo ovu misterioznu razliku između kosmičkog i individualnog takođe predstavlja naš kapacitet da razumemo šta život jeste, šta dužnost jeste i koji je cilj čovečanstva.

III- IŠVARA I ĐIVA

Veliki uzrok svih uzroka, Vrhovno Biće, projektovao je ovaj univerzum i sam je iznikao iz univerzuma, takoreći u maniru sveobuhvatnosti, ne gubeći transcendentnost samog suštinskog bića. I sve funkcije koje vidimo u sebi samima, đivama (*jiva*) ili individuama koje jesmo, bile su prisutne u originalnom obliku. Ali je seme manifestacije raznolikosti takođe posejano u telu Kosmičkog Bića. Postoji ogromna razlika između originala i njegovih reflektovanih delova koji mi jesmo.

Pa se tako pominje u Upanišadi kako su uzročni faktori svih funkcija prvi projektovani. To je ono što se obično pominje kao adidaive (*adhidaivas*) ili upravljačka božanstva, bogovi koji pripadaju religijama, razni Devasi (Devata), vrhovna nebeska bića. Zasvetlucali su u telu ovog univerzalnog manifestovanog Bića. I stoga adidaive nisu ništa do samog Vrhovnog Bića koje se pojavljuje jednim svojim delom ili esencijom kao upravljački princip iza svih funkcija univerzuma.

Ovo je tačka nagle transformacije koja se dešava u mnogim delovima kreacije. Mi ne možemo stvarno da pojмимо kakve su to sve transformacije koje su se odigrale. Čitav ustav po kome se univerzum upravlja je postavljen odjednom: „*Yathatathyatah arthan vyadadhat sasvatibhyah samabhyah.*“ Ovo je ustav koji se ne može menjati i dopunjavati. Ne može se s njim petljati niti se u njega mešati. Nije mu potrebna nikakva promena kroz vreme. Takva beskrajna uspostava vlasti nad čitavim kosmosom je osmišljena i sprovedena.

Osnovni principi ljudskog iskustva su takođe uspostavljeni i manifestovani u obliku onoga što subjektivno proživljava iskustva, što se zove điva (*jiva*), i objektivnog sveta, poznatog kao adibuta-prapanča (*adhibhuta-prapancha*). Individuu možemo zvati adjatma (*adhyatma*), a spoljni svet adibuta (*adhibhuta*). Adidaive (*adhidaiva*) su već pomenuti kao upravljačka božanstva. Ali ovo sve se ne odigrava odjednom. Prati se postepena procedura. Od Kosmički-svesnog Bića, koje kao celokupnost sve božanskosti izvire iz manifestovanog univerzuma, nastala su raznovrsna božanstva, adidaive.

Kao što je već pomenuto u prethodnom poglavlju, spustila se zavesa takoreći, a nagla neočekivana i neprijatna promena ili transformacija je usledila, po kojoj su božanstva počela da preuzimaju neku vrstu nezavisnosti. To je začetak individualnosti. Kao što je Platon rekao: „Brakovi se uvek prvo sklapaju u raj. Tek posle se manifestuju na zemlji.“ Slično tome, može se reći da se sve ovako odvija. Čak se i ratovi prvo dešavaju u raj, a tek kasnije se otkrivaju na zemlji. Svaka funkcija se prvo odigrava na nebu. Što znači da adidaive razmatraju mogućnost svakog dela u početku, a onda se ona manifestuju postepeno u adibuta-prapanče, da bi ih osetile i iskusile adjatme, tj. đive.

Dakle došlo je do razdora univerzalnog lika, kao da je svaka kap u okeanu počela da oseća vlastitu nezavisnost. Ovo je odličan primer, zato što se kapi u okeanu ne razlikuju kvalitativno od okeana. A čini se da, bar na samom početku, nije bilo kvalitativne razlike među pojedinačnim božanstvima u odnosu na celokupnost Univerzalnog Bića.

Ova izolacija pojedinosti je stoga ostala u okviru *svesti*. Moramo podvući ovu reč, zato što istinski raskol nije moguć. Nije to bilo stvarno račvanje ali je svest o jedinstvu razdeljena, odvojena i izdvojena od Celine.

Da ilustrujemo, ovo je možda baš poput iskustva sna. Dolazi do podele svesti na subjekat spoznaje i svet iskustva, ali se raskol nije dogodio. Da se stvarno dogodio, ne bismo se probudili sa integrisanim umom. Ipak, postoji iskustvo takve transformacije, promene i podele kao da je do njih došlo.

Prva posledica ove podele je, kako Upanišada kaže, silna glad i žeđ. Ovde ove predivne reči impliciraju mnogo više od onoga što glad i žeđ obično označavaju. Glad i žeđ božanskih manifestacija koje su se na neki način istrgle iz same celosti Univerzuma mogu se jezikom modernih filozofa nazvati konstitucionim apetitima pojedinca. Nije to samo stomak koji traži hranu ili grlo koje traži vodu, već je to čitava postavka individualnosti koja žudi za iskustvom kroz objektivnost. Oni su žudeli za objektivnom besmrtnošću, za onim što su izgubili zbog odvojenosti od Celosti. Postali su smrtni. Smrtnost je svest odvojenosti dela od Celosti. I tako je svaka bolest odjednom iznikla.

Glad i žeđ morile su ova božanstva koja su izgnana u nemirno more iskustva objektivnosti, što je ono što nazivamo samsara (*samsara*) ili svet, univerzum. Ali kako utoliti ovu glad? Glad i žeđ, ili apetit individue za zadovoljenjem, može se zadovoljiti samo kroz medijum iskustva. Mora postojati telo. Mora postojati hrana koja će utoliti glad. Gde je ta hrana i gde je to vozilo? Gde je to telo u kom će ova božanstva da se voze i steknu vlastito iskustvo

zadovoljenja gladi i žeđi?

Čitava Upanišada je vrlo simbolična i metaforična u objašnjenju visokoduhovnog iskustva. Božanstva su arhetipske, nadfizične esencije. To su bogovi. Oni nemaju fizička tela poput naših i nema hrane koja bi mogla da zadovolji njihovu glad za kontaktom. Sa čim bi to mogli da stupe u kontakt? Stoga su zatražili boravište: „Daj nam telo. Daj nam vozilo. Želimo kuću u kojoj možemo da boravimo.“

Tako se metafora nastavlja. Veliko Biće je stvorilo bika pred njima i reklo: „Evo ga vaše boravište. Ovo je telo za vas. Udite u ovo telo i utolite svoju glad i žeđ.“ Božanstva su pogledala bika i rekla: „Ovo nam ne odgovara. Ovo nije pravo boravište za nas.“ Onda je On stvorio konja. Oni su pogledali konja, pa su zaključili da ni konj nije pravo telo za ostvarenje pravog zadovoljstva. Zatim je On stvorio ljudsko telo. „Tako je,“ rekli su. „Samo ovo telo želimo,“ i ušli su u njega.

Aitareja Upanišada je vrlo precizna. Ne zalazi u zamorne detalje evolutivnog procesa pojedinačnog tela, ali određeni delovi Upanišada, kao na primer Maitrajani (*Maitrayani*), nagoveštavaju nam da je postojao postepeni uspon, ili ako to posmatramo iz drugog ugla, pad svesti ovih pojedinačnih božanstava iz jednog iskustva u drugu kategoriju. Jezikom evolutivne doktrine to možemo nazvati usponom iz neorganske materije u biljno carstvo, potom u boravak u životinjskom svetu i konačno, do ljudskog nivoa. Tu pronalazimo sebe u postojećem stanju.

Božanstva su ušla u svako telo i odbila svako prethodno zato što nisu pronašla adekvatne mehanizme za zadovoljenje

svojih apetita u tim telima. Čak i kad se javi želja, moramo imati pravi instrument za ostvarenje te želje. Ako je instrument manjkav, želja ne može biti ispunjena. Stoga su želeli usavršeno otelotvorenje ili mehanizam za zadovoljenje apetita, gladi i žeđi, kako Upanišada to opisuje. A ljudsko telo, koje je superiorno u odnosu na niže kategorije manifestacije – minerala, biljaka i životinja, smatrali su najprigodnijim instrumentom, a Veliko Biće im je naredilo da uđu u ovo telo. „Ovo je vaša kuća. Živite u njoj. Ovo je vaše vozilo, pa sada kroz njega činite šta vam je volja.“ Oni uđoše. Ali kako?

Ovde je zanimljiva osobina individualnosti objašnjena u suprotnosti sa prvobitnim stanjem božanstava u telu Kosmičkog Bića. Upanišada pominje da kada su božanstva prvobitno projektovana iz tela Kosmičkog Bića, prvo je došlo do nastanka lokaliteta funkcije, na primer usta, a tek zatim je nastao poriv za izražavanjem tog lokaliteta u vidu govora. Tek potom se boginja Agni, božanstvo koje vlada govorom, manifestovala. I tako je bilo sa svakom drugom funkcijom.

Tako su bog ili božanstvo usledili nakon funkcije, koja je nastupila prva, pa se upravljački princip čak i kod božanstava uklapa u postojanje samog Univerzalnog Bića. Bogovi nisu nezavisni, već zavise od Celosti iz koje su nastali. Bogovi nisu upravljači, već njima upravljaju sile koje, u suštini, stoje iza njih, a proizilaze iz celokupnog bića Univerzalnog Virata.

Ali šta se desilo sada kada su božanstva ušla u ljudsko telo? Došlo je do obrtanja čitavog procesa. Ljudske funkcije se poklapaju sa univerzalnim funkcijama kao što se funkcije

na reflektovanoj slici podudaraju sa funkcijama originala koji je reflektovan. Ili da damo još jedan primer, kada se pogledamo u ogledalu, postoji odraz lica koji u ogledalu vidimo, ali dolazi do obrtanja delova koji vrše neku funkciju – desno deluje kao levo, a levo kao desno. Takođe, ako stojimo na obali reke i pogledamo vlastiti odraz, uočićemo da je glava na najnižoj poziciji u odrazu, iako je na najvišoj kod nas, u originalu.

Takvi neki iskrivljeni obrti procesa su se dogodili kada su božanstva ušla u telo pojedinca. Umesto da usta projektuju govor, a zatim Agni, ili Devasa koji sledi, Agni je ta koja je ušla u telo u vidu govora i pronašla usta kao svoje utočište. Dakle, Agni ovde vlada, a mi zavisimo od nje. Mi smo posledice. Posledica iz univerzalne pozicije postaje uzrok u domenu individualnosti. Tako se điva razlikuje od Išvare (*Išvara*), iako potiče samo od Išvare. Ova razlika je ogromna uprkos identitetu suštine, zato što ista božanstva dejstvuju tamo kao i ovde.

Kada se ovo iskustvo individualnosti dogodi u telu ljudske ličnosti zbog ulaska ovih božanstava na opisani način, još nešto se desi. Istog trena dolazi do gramzivog stava pojedinca po pitanju hrane koja je neophodna za zadovoljenje apetita. Hrana je takođe stvorena u obliku ovog objektivnog univerzuma i mora se konzumirati kroz čula.

Ta posebna funkcija u pojedincu kojom se hrana konzumira i stapa sa individuom je apana (*apana*). Hranu koju ubacujemo u digestivni trakt u organizmu vari i apsorbuje apana vaju (*apana vayu*). Organi ne mogu imati ovu vrstu iskustva. Na primer, razgovor o hrani nam ne zadovoljava glad, kao ni gledanje hrane, ni slušanje o njoj,

već samo apsorpcija kroz apanu kroz probavni trakt može da nas zadovolji.

Ovo je opet simbolični prikaz i može se primeniti na bilo koju vrstu hrane koju čula zahtevaju. Ona žele da kontaktiraju sa objektima samo u cilju održanja prvobitnog statusa. Ono što su osmislila je, bez sumnje, sasvim veštački čin, ali ona nemaju drugu opciju. Čulni objekat je medijum kroz koji se apetit individue zadovoljava. Ako proniknemo u srž problema, ovo postaje jako čudno. Ovaj apetit je ništa drugo do gladi sopstva da se sjedini sa Univerzalnim, od kog je odvojen. Ovo se ne sme zaboraviti u toku našeg proučavanja.

Nismo mi gladni u uobičajenom smislu. Koju god količinu hrane da unesemo, kakva god da nam je ishrana, ne možemo dobiti zadovoljenje zato što naša prava potreba nije ova hrana. Nije kičadi, dal, čapati, puri ili ladu to što nas može zadovoljiti. Ali se čini kao da je to ono što nam je potrebno. Nije nam potrebno ni nikakvo piće. Potrebno nam je nešto drugo, a ta potreba je izuzetno duboka. Ona je poput ukorenjene hronične bolesti koje nismo ni svesni na površini.

Ne tražimo mi stvarno nikakav kontakt. Gadno grešimo, a samu grešku smo izgubili iz vida. Ovaj potpuni nedostatak spoznaje o samom razlogu iza gladi se zove avidja (*avidya*). Ovi termini se ne pojavljuju u Upanišadama. Ovo pojašnjavam terminima kasnijih filozofa.

Neznanje prethodi svakom preduzimanju koraka, u kom god smislu, ka posedovanju onoga što čula zahtevaju. Jurimo za stvarima zbog nepoznavanja razloga koji stoji iza samog postojanja ove gladi, koje prekriva našu svest. Imamo

samo jednu potrebu. Jednu i to je sve. Potrebu da se sjedinimo sa onim od čega smo odvojeni i iz čega smo izbačeni. To je sve. Božanstva gladuju iznutra. Nisu jezik ili uho ili nos ti koji zahtevaju nešto. Božanstva iznutra su gladna. Indra, Varuna, Surja i drugi, sve su to božanstva koja upravljaju svakim delom našeg tela. Oni su vladaoci, oni su gazde, oni su stvarni stanari ovog staništa koje zovemo telom. Oni vape za ponovnim sjedinjenjem i povratkom statusa koji su izgubili. Ova glad za ponovnim sjedinjenjem sa Univerzalnim manifestuje se u mnoštvu oblika kroz čula, kao želja da vidimo, želja da čujemo, želja da okusimo, želja da dotaknemo, i tako dalje. Stoga su veštački stvorena privremena zadovoljstva, zato što nijedno drugo zadovoljstvo nije bilo dostupno. Kada sve ostalo nestane, zadovoljiće nas ono što nam je dostupno.

Čula nas na taj način varaju i teraju nas da mislimo da nam je potrebno nešto drugačije od onoga što nam je stvarno potrebno. Ono za čim dete plače je nešto, a ono što mu mi damo je sasvim nešto drugo. Možda ga trenutno jako boli stomak, ali mu mi damo slatkiš i kažemo mu, „Uzmi ovaj slatkiš. Nemoj da plačeš.“ Ne znamo zašto dete plače. Ima neki problem. Ne može da se izrazi, jadničak! Proživljava neku duboko ukorenjenu agoniju koju ne može da izrazi rečima svog jezika, a mi pokušavamo da ga smirimo, tetošimo ga stvarima koje nisu ono što mu je potrebno. Tako je i kod gladi ili žeđi duše.

Reč 'duša' je jako bitna u ovom kontekstu. Ovde duša znači điva, ili individualizovano božanstvo. Zadovoljeno je ovim telom. „Uđi u ovo boravište,“ reče veliki Gospod, i đive uđoše u ljudsko telo. Ovo stanište je, nažalost, postalo

izvor neadekvatnog zadovoljenja, iako su mislili da je ljudsko telo najbolji proizvod od svih. Nisu želeli prethodna tela – konja, bika i td.

Ali je i ljudska individualnost takođe postala neadekvatna u svrhu zadovoljenja, zato što je uslovljena od strane pet organa čula i uma, koji funkcioniše u okviru delovanja čula. Neprekidna aktivnost čula u cilju ostvarivanja kontakta sa objektima tokom čitavog dana, u svim aspektima života, se odvija zarad umirivanja gladi duše. Čime god da se bavimo u ovom svetu, koji god status da imamo, sve je samo zarad zadovoljenja apetita ove duše koja žudi za sjedinjenjem sa onim što je izgubila. Ali naši očajnički pokušaji ne uspevaju zato što životne aktivnosti nisu lek za nevolju u kojoj smo. Čini se da smo zadovoljni samo zato što ne razumemo srž svojih problema. Potpuno smo nesvesni situacije u kojoj se stvarno nalazimo.

Čula su umorna od ovih aktivnosti. Ona se premore. Koliko dugo možemo da grabimo stvari? Možemo to da činimo dan, mesec dana, godinu dana, deset godina, ali kroz život ne možemo da se u potpunosti uključimo u ovu aktivnost. U krajnjoj liniji, ta aktivnost je uzaludna. Uzaludna je zato što ne donosi zadovoljenje. Danas jedemo, sutra opet jedemo, ali to nas ne može zadovoljiti i ne dolazi do umirivanja gladi. Ne samo to, već bilo koja količina posedovanja neće zadovoljiti osobu. Šta god da posedujemo neće nas zadovoljiti. Neće doneti zadovoljenje jer nije ono što želimo. Naša potreba je jedna jedina, a mi stalno uzimamo nešto drugo kroz organe čula. I tako dolazi do prirodnog zamora.

Iznurenost čula, izmoždenost uma i zamor čitavog

fizičkog sistema povlače određene uslove. Njih zovemo avaste (*avastha*) – stanja đagrata (*jagrat*), svapne (*svapna*) i sušuptija (*sushupti*). Uronjeni smo u ciklus budnog stanja, sanjanja i spavanja zbog složenosti psihofizičkih procesa koji se odigravaju zbog naše vezanosti za aktivnosti čula.

Kada su božanstva ušla u telo, možda nisu prvo ušla u fizičko telo. Mora da je u pitanju bilo astralno telo, mada se to u Upanišadama ne vidi sasvim jasno, zato što postoji postepeno očvršćenje individualnosti kroz uzročno i druga suptilna stanja do fizičkog stanja. Fizičko je najgrublja manifestacija i najksteriorniji oblik apetita individue. Baš u ovom fizičkom obliku u kom jesmo, u najgorim smo uslovima zato što smo potpuno izolovani, odsečeni od svega, što je svakom od nas jasno. U suptilnom obliku bar postoji prividan osećaj međusobne bliskosti. Ali u takozvanom budnom stanju fizičkog oblika postoji potpuna izolacija. Ja nemam ništa sa tobom, ti nemaš ništa sa mnom. Ovo je trenutno stanje stvari.

Pa tako zbog ove situacije i zamora koji je njena posledica, postoji ciklus u kom naizmenično možemo iskusiti đagrat, svapnu i sušupti. I opet dolazi do sukoba. Ovaj sukob je životna bitka. Žestoko se trudimo da na ovaj ili onaj način izađemo iz ovog kruga prelaznog postojanja, koje se automatski dešava kao rezultat nemogućnosti ostvarenja želja u životu jednog pojedinačnog tela. Telo koje nam je dato, na primer ljudsko telo, neadekvatno je zato što ne može da traje večno. Kako je sačinjeno od fizičkih komponenti, po svoj prilici će se raspasti kada za to dođe vreme. Raspadanje telesne individualnosti se događa kada sile apetita individualnosti koje su potakle manifestaciju tela

prestanu da postoje i kada povuku svoj impuls. Tada telo umire. Ali impuls želje ne prestaje. On traži ponovno zadovoljenje u nekom drugom pravcu, u nekom drugom kutku kreacije. Tako dolazi do ponovnog rađanja i čitav proces se iznova nastavlja. Opet postoji nezadovoljstvo, rođenje i smrt, te se samsara-čakra (*samsara-chakra*) [točak samsare] nastavlja.

Čitava ova drama je predivno opisana u jednom stihu Pančadašija (*Panchadasi*), koji je napisao mudrac Vidjaranja, u kom kaže da od vremena izvorne volje Univerzalnog da postane mnoštvo, sve do ulaska Univerzalnog u individualno jeste delo Božje, tj. ono što zovemo Išvara-srišti (*Išvara-srišti*). Ali od trenutka đivinog preuzimanja individualnosti u budnom stanju, kroz fizički organizam i tako dalje, sve dok se ne desi oslobođenje od ovog smrtničkog iskustva, to je Điva-srišti (*Điva-srišti*). Ulazak u telo, u kom je svest individualizovana, njena potvrda, želje koje su izražene kroz čula, patnja uzrokovana time, kao i konačno oslobođenje od ove takozvane vezanosti, sve su to iskustva đive i nisu povezana sa Išvarom.

Ovo je, u suštini, priča o stvaranju data u Aitareja Upanišadi, koja tvrdi da je, uprkos svemu manifestovanom, svem ovom mnoštvu, raznolikosti, suptilnosti, materijalnosti i td., On i dalje ista ona Jedna Apsolutna Univerzalnost. On nije postao ništa drugo. Ovo je divna poruka utehe za nas. Da smo stvarno izbačeni iz Rajskog vrta i zauvek prognani kao zatočenici iza sopstvenih rešetaka, onda ne bi bilo nade za oslobođenje ili mokšu (*moksha*). Desilo se sasvim nešto drugo. Nije to pravi istorijski događaj koji se odigrao nekada davno. Nije Bog bio besan na nas, pa nas isterao iz Vrta. Ono

što se desilo je da je došlo do izvrtnja svesti. Došlo je do poremećaja u umu i treba se tretirati kao što tretiramo mentalno obolele. Svest treba tretirati, pa će bolest svesti biti uklonjena. Tada će ponovo steći svoje prvobitno stanje.

Da se još jednom vratimo na analogiju sna, naš pad iz Rajskog vrta ili spuštanje u smrtno telo iz prvobitnog stanja univerzalnosti slično je stanju uranjanja u san. Nismo se pretvorili u muvu ili moljca ili leptira, kao što se to čini u snu. Iako mislimo da smo leptir u snu, nismo stvarno postali leptir. Samo zamišljamo umom zbog nekakve osobenosti u svesti. Ali da smo stvarno postali leptir, ne bi bilo povratka u budno stanje u ljudskom telu. I to je poput bolesti uma. To nije ništa drugo do poremećaja svesti. Svest koja sebe eksterno projektuje u zamišljenom prostoru i vremenu se zove kreacija. Dakle, postoji šansa za povratak u prvobitno stanje kroz razvezivanje čvorova koji nas vezuju za samsaru.

Postoje nivoi čvorova i zovu se grantiji (*granthi*) u psihologiji mistika. Grantiji su poput čvorova na užetu, ali su, u stvari, psihički čvorovi, čvorovi uma. Možemo ih zvati čvorovima svesti, ako hoćemo. Oni su na ovaj ili onaj način sabijeni u svest ovih čvorova tako da čvorovi ne mogu da osveste da iza njih postoji dugačko uže. Ukoliko imate poduži kanap sa nekoliko čvorova na različitim mestima na kanapu, čvorovi ne prestaju da budu kanap, iako su čvorovi. Oni su čvorovi od samog kanapa. Možda postoji stotinu čvorova, ali su svi oni sačinjeni od istog tog užeta. Ali ako struktura znana kao čvor postane svesna samo te strukture, ali ne i užeta kao aspekta strukture, to postaje vezanost ili samsara. Na sličan način, mi smo svesni aspekta imena i oblika svoje ličnosti, ali ne i suštinskog dela svoje ličnosti.

Poput kanapa uvezanog u čvor smo. Čvor je nama-rupa (nama-rupa). On je oblik, forma, konfiguracija, ali ne i suština. Suština je nešto drugo.

Sada je vreme da polako razvežemo ove čvorove imena i oblika i proniknemo u suštinu, a to postizemo primenom joge. Različiti stadijumi joge su pomenuti u Patandalijevom sistemu – jama (*yama*), nijama (*niyama*), asana (*asana*), pranajama (*pranayama*), pratjahara (*pratyahara*), darana (*dharana*), djana (*dhyana*) i samadi (*samadhi*). Ovo su faze procesa razvezivanja čvorova svesti, kroz koji postepeno širimo dimenzije vlastitog bića i postajemo svesni sve širih vidika vlastite ličnosti, postajemo sve veći i veći i sežemo sve više i više dok ne dostignemo najvišu Univerzalnost koja sadrži sve osobenosti.

IV- KOSMOLOGIJA

Ovo je sada, iz jednog drugog ugla, tema Taitirija Upanišade, u kojoj nam je data kosmološka rasprava o vezanosti duše i procesu oslobođenja duše od ove vezanosti. Kao što nam je Aitareja predočila da je samo Atman postojao, ničega izvan Atmana nije bilo, pa je, kao Univerzalnost, postao mnoštvo i ušao u njega, projektovao se kao različita božanstva pretvorivši se u đive, te je iskusio sve ovo, tako nam govori i Taitirija Upanišada.

Prvobitno biće je *satyam, jnanam, anantam*; ili možemo reći *satyam, jnanam, anandam* (satjam, gnjanam anandam) — satčidananda (*satchidananda*), u kom postoji istovremenost sveg iskustva, ne uzastopnost iskustva pojedinačnosti koje imamo danas. Tu interpretaciju su nam dali oni koji su tumačili stih koji kaže „*saha brahmana vipaschita*“. U ovom stanju Bramana postoji momentalno iskustvo svega. Međutim, čim upotrebimo izraz *momentalno*, koncept vremena se javlja u umu. Ne možemo se rešiti koncepta vremenskog činioca. Mislimo da se sve iskustvo odigralo istovremeno. Tako je naše mišljenje uokvireno konceptom vremena. Ovde ono što nazivamo momentalnim iskustvom nije vremenska istovremenost događaja. Ovo je bezvremensko iskustvo, zato što je ono besprostorno Biće.

Ovako izgleda kosmološka rasprava u Taitiriji. Univerzum sačinjen od pet elemenata – etra, vazduha, vatre, vode i zemlje – predstavlja svojevrsno zgušnjavanje samog Atmana. Postoji postepeno spuštanje Atmana u sve veći stepen osobnosti, što ide ruku pod ruku sa porastom eksteriornosti. Postoji osobnost, eksteriornost i ogrubljenje

uzroka ka posledici. „*Tasmadva etasmad atmanah akasah sambhutah, akasat vayuh, vayor agnih, agneh apah, adbhyah prithivi,*“ itd. Individualno biće proizilazi kao posledica ovih univerzalnih manifestacija elemenata. Čak i u Taitiriji, kao i u doktrini Aitareje, opet smo prikazani kao posledica Univerzalnog koje zauzima poziciju uzroka. Iako je univerzum posledica Boga, on je uzrok našeg iskustva. Nemamo nikakav uticaj nad elementima. Ne možemo zemlji, vodi, vatri, vazduhu ili etru da naložimo da postupe na određeni način. Iz ovog ugla posmatrano, oni su uzroci našeg iskustva. Objekti prethode iskustvu.

Izgleda da postoji neka bitna tačka u doktrinama realizma, ali i idealizma, preovlađujućim filozofskim školama. Realisti se drže toga da prvo nastaju objekti, a potom sledi iskustvo. Ali idealisti misle da prvo postoji iskustvo, a zatim objekti. Među ovim školama mišljenja vlada velika zavada, ali za zavodom nema potrebe. Oba ova poimanja deluju ispravno zato što zauzimaju potpuno različita gledišta. Postoji nagoveštaj metafizičkog idealizma čak i iza empirijskog realizma u percepciji objekata. Nema sumnje da mi svet percipiramo kao nešto eksterno u odnosu na sebe same, a dobro znamo da je svet postojao i pre nego što smo rođeni. Stoga je realizam u pravu. Svet objekata u svom fizičkom obliku prethodi iskustvu koje proživljava pojedinac. Ali idealizam je takođe u pravu, zato što postoji svest ispod same manifestacije svega. Čitav univerzum se, u krajnjoj liniji, može svesti na svest, zato što su prividno eksterni objekti u različitom stepenu uslovljeni ovom svešću koja ih percipira.

Taitirija kaže da je tako došlo do stvaranja sve dole do Zemlje, a na Zemlji su se uzdignili razni tipovi vegetacije,

biljke ili aušade (*aushadhis*) koje su postale ishrana pojedinačnom, tj. Puruši (*Purusha*), „*aushadhibhyah annam*“. „*Annat purushah*“: Individualno raste zahvaljujući hrani koju unosi. Tu se pojavljuje još jedan zanimljiv činilac kojim treba da se pozabavimo.

Sačinjeni smo od hrane, ili ane (*anna*). Nije samo fizičko telo sačinjeno od hrane. Sve što mi jesmo nije ništa drugo do hrane koju unosimo. Kao što je materijal načinjen od niti, ili kao što je svaki složeni objekat sastavljen od komponenata, tako je naša celokupna individualnost sačinjena od sitnih iskustava i mrvica materije. Misli su samo različite funkcije koje se obavljaju. Raznoliki osećaji, emocije i žudnje upakovani u celinu tvore ono što nazivamo umom, materijalom psihičke ličnosti. I telo je sačinjeno od ovih elemenata – zemlje, vode, vatre, vazduha i etra. Sve u ovoj našoj takozvanoj individualnosti je složena struktura, ili sanghata (*sanghatta*), sačinjena od različitih faktora koji mogu da se rastave i raščlane na sastavne delove. Ove strukture individualnosti postaju uzrok različitih iskustava koja vremenom proživljavamo.

Iskustva nam se događaju kroz slojeve ličnosti. Ove slojeve jezikom Upanišada zovemo koše (*kosha*). Koša je omotač, poput korica mača tj. kanija. Ovi omotači su nešto poput slojeva crnog luka koji rastu jedan preko drugog, pa iako se može zamisliti mnogo ovakvih slojeva, pominje se samo pet njih, pet onih koje najčešće doživljavamo u svakodnevnom životu. Oni se zovu anamaja (*annamaya*), pranamaja (*pranamaya*), manomaja (*manomaya*), vignjanamaja (*vijnanamaya*) i anandamaja koša (*anandamaya kosha*). Iako nam ova ilustracija daje nekakvu predstavu o tome šta su koše, one nisu baš kao slojevi luka

zato što je svaki sloj luka nepovezan sa drugim slojevima. Nezavisni su, dok koše nisu. One su različiti stadijumi gustine i jedan postepeno prelazi u drugi, tako da ne možemo znati tačno gde se jedan završava a drugi počinje. Pa tako možemo reći da postoji samo jedna koša, koja deluje petostruko zbog različitih stupnjeva gustine, a da svima njima upravlja središnja svetlost Atmana.

Ništa od ovoga mi, naravno, ne vidimo. Toliko nisko smo se spustili u fizički eksternalitet iskustva da se Atman, univerzalan u svom prvobitnom stanju, projektovao van čula i izašao iz tela, kako se čini, pa sada posmatra sebe kao spoljašnji objekat. Potpuno se izgubio u materiji. Izgubiti se u materiji nije strašno kao što izaći iz nje kao izdvojen objekat jeste. To je ono što čula rade. Tako da smo mi na neki način beskrajno daleko od stvarnosti, dalje čak i od neorganske materije, zato što smo izašli iz materijalnog tela i zatim projektovali sopstvenu svest unazad, kako se čini, posmatrajući materiju kao objekat nas samih.

Univerzalna svest je potpuno zakopana pod materijalnim sadržajem, a nakon što je pokopana, vratila se u obliku projekcije, postala je điva i posmatra sopstveno telo kao nešto eksterno. Zbog ovoga možemo lako da zamislimo zašto postoji žudnja za objektima. To je žudnja Atmana za sobom samim. Ne traži On nikog drugog, već želi samog sebe. I ne može ga dobiti. Potpuno je poludeo i sada je u mentalnoj instituciji. Čitav svet je kuća puna ovakvih ludaka. Šta nam se tačno desilo nije moguće objasniti i što manje pričamo o tome, to bolje. Takva katastrofa se odigrala, a mi to smatramo rajem. Kako smo samo srećni u svetu! Srećni smo kada dobijemo rashlađeno piće, ventilator ili frižider. Sve nas čini srećnima, ali nismo svesni toga da smo oboleli

do same srži i da pokušavamo da zalečimo ranu dovoljno da ne bismo bili u potpunoj agoniji. Nećemo na taj način izlečiti bolest. Nijedna naša aktivnost u svetu ne može biti lek za samsaru iz ove tačke gledišta u kojoj se očituje strahota stradanja koje proživljavamo i obim katastrofe koja se odigrala. Povratak svesnosti je zadatak kolosalnih razmera. Čista aktivnost uzrokovana neznanjem neće biti ni od kakve pomoći.

Čuli smo da ljudi kažu da je Ačarja Šankara bio protiv karme. Ima smisla u onome što on kaže, mada mnogi ne shvataju nagoveštaj iza njegove izjave. Svaka radnja koju inače obavljamo je pokret neznanja u pravcu objekta koji deluje da je spolja, iako nije stvarno. Kako pokret u pravcu nečega što samo deluje kao da postoji može da nas oslobodi od vezanosti? Ako su nam aktivnosti usmerene ka prevazilaženju individualnosti i ako im je svrha postizanje univerzalnosti, to bi mogla biti Karma Joga. To nije ono što Ačarja Šankara osuđuje. On kritikuje karmu koja je po prirodi vezujuća, koja se rađa iz pogrešnog uverenja da je telo stvarno i da je stoga sve što je vezano za telo takođe stvarno.

Aktivnost usmerena ka samozadovoljenju tela je vezanost. Ona nas neće osloboditi. A to je sve što činimo u ovom svetu. Ne radimo Karma Jogu. Ne treba se obmanjivati. Ako svesno usmerimo aktivnosti ka buđenju individualnosti prema Univerzalnog, to je onda Karma Joga. S druge strane, ako smo samo nošeni vetrom s mesta na mesto, to nije Karma Joga. Svaka aktivnost koja podrazumeva muku i napor ne može se nazvati Karma Jogom, zato što postaje uobičajena, dosadna svakodnevna radnja koju pokreće nagon, a ne svest.

Ovu razliku treba pažljivo razlučiti. Aktivnost podstaknuta nagonom se razlikuje od svesno usmerene primene joge. Ali koliko nas je svesno onoga što radi? Vode nas samo nagoni. Kada nam je vruće zbog spoljašnje temperature, osećamo da treba da si olakšamo nekakvom suprotnošću. Kada smo gladni, radimo nešto suprotno tome. Sve što činimo je kontra-aktivnost vezana za određeno iskustvo kroz koje prolazimo. Nemamo predstavu o osnovnoj bolesti iza toga niti o idealu pred sobom. Ali kada ovo postane jasno, onda više ne možemo da govorimo o radnji. Onda je to kretanje svesti.

Dakle, ovo je pet pomenutih koša. Anamaja koša (*annamaya kosha*) je fizičko telo. Ali nije fizičko telo to koje nastaje prvo u procesu stvaranja, već uzročno telo. Uzročno telo očvršne u suptilno, a suptilno postane grubo. Ova tri tela su iskustveni objekti u spavanju, sanjanju i budnom stanju, ovim redom. Uzročno telo doživljavamo u toku spavanja, suptilno telo u toku sanjanja, a fizičko telo u budnom stanju. Ova tri dela su dalje podeljena u pet koša, ili omotača. Najdublji je anandamaja koša. Sledeći je vignjanamaja koša. Dalje ide pranamaja koša i na kraju najgrublji oblik, anamaja koša.

Anamaja koša je fizički omotač koji je sačinjen od hrane koju unosimo. Ana (*anna*) je hrana, i kao što je ranije pomenuto, razne impresije koje stvaraju naša čulna iskustva doprinose stabilnosti tela, što uključuje i hranu koju unosimo u njega. I ovde postoji naznaka različitosti delova tela – glava, uho, nos i td. Osećamo kako su različiti delovi našeg tela potpuno odvojeni od delova tela drugih ljudi. Iako Upanišade uporno ponavljaju da je sve ovo manifestovano iz Jednote, mi smo ponajmanje svesni ove činjenice, pa ne

možemo ni da sanjamo u bilo kom trenutku u životu da smo na bilo koji način povezani sa onim tamo zidom. Takvi su uslovi fizičkog postojanja, u kom su delovi potpuno odvojeni i sabijeni u tamnicu ovog tela u kom obitava Atman, kao da je to njegova imovina. Ove aktivnosti fizičkog tela su vođene ili podstaknute unutarnjim nagonima koji dolaze iz viših sfera, a te prefinjenije sfere koje mogu da prožimaju daleko veća prostranstva jesu druge koše koje smo pomenuli, a koje su van fizičkog tela.

Nismo samo fizičko telo, mada je mnogo ljudi u zabludi da je to tako. U okviru fizičkog tela postoji energetsko telo koje se zove pranamaja šarira (*pranamaya sarira*). Prana (prana) je suptilna električna snaga koja energizuje čitav fizički organizam, kao što električna energija iz elektrane energizuje i stavlja pod napon bakarne žice. Prana je nevidljiva šakti (*sakti*), odnosno moć. Ona je ono što nazivamo principom životnosti, procesom disanja. A osećaj 'životnosti' je prisutan zahvaljujući postojanju aktivnosti prane. Teško je ovu reč prevesti. Ona označava vitalnu snagu, vitalnu energiju, princip životnosti, nebitno kako je zovemo. Pošto strujna faza napaja svaku česticu, ili atom, žice, ne možemo znati šta je žica, a šta je struja, ali ako dotaknemo žicu, udariće nas struja. Isto tako ne možemo znati šta je telo, a šta prana. Oni su postali jedno, pa ako dotaknemo bilo koji deo tela, osećamo dodir. Naša životnost je postala jedno sa vozilom koje jeste telo. Vozilo se sjedinilo sa vozačem. Postali su identični i ne možemo ih razdvojiti jedno od drugog.

Ova prana je najeksternija manifestacija još suptilnije energije koju zovemo um. Um je dovoljno transparentan da može da reflektuje svest Atmana, dok prana nije toliko

transparentna. U poređenju s umom je neprovidna, a kako je ispunjena rađasom (*rajas*), onda je i izuzetno aktivna. Gde god ima viška aktivnosti ili rađasa, Atman ne može da se reflektuje i zato prana ne odražava svest. Um, koji je po svojoj prirodi transparentniji, mora da joj pritekne u pomoć. Iako su i rađas (*rajas*) i tamas (*tamas*) zastupljeni u umu u određenoj razmeri, satva (*sattva*) preovlađuje. Dakle, misleći deo fizičkog dela nās postaje agent unutrašnje kontrole za druge eksterne omotače, pranamaja šariru i anamaja šariru.

Ovo telo sadrži čulne organe. Često nam se ponavlja da su organi akcije, tj. karmendrije (*karmendriya*) – govor, dodir, kretanje, koji predstavljaju težnje za radnjama i delove koji omogućavaju te radnje – upravljani pranom i da su pod njenom kontrolom. Prana je sintetizovani oblik sile rađasa, a karmendrije, ili organi akcije su izolovani ili razlučeni oblici iste energije. Tako da se može reći da su sve naše radnje samo prana na delu. Ali ove radnje su pokrenute nekakvim idejama, zamislama iznad njih samih. Misli prethode delu.

Um sa čulima spoznaje čini manomaja košu (*manomaya kosha*), ili mentalni omotač. Tu smo praktično na nivou životinje. Na praničnom nivou smo kao biljke, a na čisto fizičkom nivou smo kao neživa materija. Ali na nivou mišljenja smo poput životinja, dok tek na intelektualnom nivou postajemo superiorniji u odnosu na životinje. To je još viši stadijum. Vignjana (*vijnana*) ili intelekt, nešto je nalik prefinjenoj verziji uma. Prefinjen je u smislu toga da je sposoban za donošenje zaključaka, dok je um obično uključen u sām razmišljanje. Kada um deluje, postoji jasna ideja o prisustvu stvari i nejasna misao o spoljašnjim objektima. On ne može da odlučuje, prosuđuje, razlikuje,

razmatra i ne može da zaključuje. To je um, koji na ovaj način funkcioniše kod životinja, na primer. To je ono što nazivamo nagnonskim nivoom, na kom nismo dovoljno samosvesni da bismo mogli da prosuđujemo o dobrim i lošim stranama bilo čega.

Čula spoznaje – vid, sluh i td. – manifestacije su uma, kao što su organi akcije manifestacije prane. Dok su organi akcije u pranamaja koši, odnosno energetskom telu, čula spoznaje su u manomaja koši, odnosno mentalnom omotaču. Ona su unutarnja zato što su u nekoj meri svesna, dok prana nije svesna, već samo aktivna. Manomaja koša, ili mentalni omotač, deluje u sprezi sa vignjanamaja košom, ili intelektualnim omotačem, koji takođe funkcioniše uz pomoć čula spoznaje, tako da se može reći da su intelekt, um i čula spoznaje jedna porodica. Oni su zajednica i rade u sprezi. Ovo je najviša tačka individualnosti koja se može zamisliti. Sada smo na nivou intelekta, uzdignuti iznad mentalnog nivoa, nivoa prane u biljnom carstvu i neorganskog nivoa. I tako možemo da razmišljamo logički, razumemo uzroke posledica i posledice uzroka, kao i da povezujemo uzroke sa posledicama. To što je uzročno razmišljanje moguće je privilegija ljudske individue, pošto životinje za ovo nisu sposobne. Ne mogu da zapamte stvari kao mi. Mi možemo da razmišljamo o prošlosti, kao i da mislimo unapred. To je intelektualni nivo.

Svest se, nema sumnje, sjajno manifestuje u intelektu, ali mi ne možemo biti zadovoljeni samo kroz intelekt. Razumevanje samo po sebi nas ne čini srećnim. Radost je nešto sasvim drugo. Za Krajnju Stvarnost, Vrhovno Biće, kaže se da se sastoji od tri suštinska konstituenta – sat (*sat*), čit (*chit*) i ananda (*ananda*) – Postojanje, Svest i Blaženstvo.

Postojanje se očituje čak i u zidu od opeke, ali svest ne. Postojanje i svest se očituju u ljudskom biću, u kom intelekt funkcioniše – kada razmišljamo, raspravljamo se, razgovaramo – ali nismo nužno radosni sve vreme. Dakle, radost nije neophodno stanje koje prati funkcije intelekta, zato što i u intelektu postoji element rađasa. Radost je prisutna u iskustvu samo kada je ono potpuno oslobođeno od rađasa. Ne sme postojati ni joga rađasa ili tamasa ako želimo da budemo srećni. Ako postoji tamasa, spavaćemo kao top. Ako postoji rađas, probuđeni smo iz sna i svesni smo stvari, ali nismo srećni. U tom stanju rađasa smo poput uzburkane vode na čijoj uskomešanoj površini je moguće dobiti odraz sunca, ali ne jasan odraz. Samo kada preovladava satva postoji jasan odraz Stvarnosti i tada možemo iskusiti radost.

Radost je ono za čim tragamo. Razumemo da ne tragamo za nekakvim običnim znanjem u ovom svetu. Tragamo za znanjem zarad zadovoljenja koje ono donosi. I to kako znanje donosi zadovoljenje je veoma bitna stavka. Sreća je to što tražimo. Sreća je to zbog čega preduzimamo sve mere i čini se da je sreća odredište i cilj iza svakog poduhvata svesti u ovom svetu. Svest je nepotpuna i postojanje je nepotpuno ukoliko u njima nema blaženstva. To blaženstvo je krajnji sadržaj Apsoluta. Kasnije ćemo videti kako se ono pojavljuje i na koji način ga mi delimično doživljavamo u pojedinačnim životima.

V – ANANDA MIMAMSA

Nastavljamo sa temom Taitirija Upanišade. Opazili smo da se naša individualnost sastoji od različitih slojeva, a ovi slojevi se na sanskritu zovu koše. Postoji pet primarnih koša, tj. omotača, u koje je uvijena naša svest. Ovi omotači nisu ništa do sila objektivnosti koje vuku svest ka prostornoj i vremenskoj spoljašnjosti. I tako nam postaje jasno da ovi omotači nisu stvari ili materijalni objekti poput pet zidova koje bismo mogli da izgradimo oko osobe koja sedi u nekoj prostoriji. Oni su puki nagoni svesti za kretanjem ka spolja, u sve veću i veću gustinu i sa sve značajnijom težnjom ka eksternalizaciji iskustva.

Naša nesreća je samo u tome što prvo moramo da zaboravimo sebe da bismo mogli da stupimo u kontakt sa bilo čim u spoljašnjosti. Što se više vezujemo za spoljašnje objekte, sve više zaboravljamo vlastitu svest. Na neki veoma bitan način dolazi do atma-naše (*atma-nasha*), ili uništenja sopstva, tako što se sopstvo prenosi u pojedinačni objekat koji nam je zaokupio pažnju ili ka kom se kreće naša svest, kada god postoji vezanost za taj objekat.

Svaki vid ljubavi, svaki oblik emotivne vezanosti je prenos sopstva na nešto drugo. Kada majka voli dete, majka nestaje i samo dete nastavlja da postoji. Svest majke se poistovetila sa telom deteta toliko intenzivno da ona više ne postoji. Samo dete postoji za nju i sve što se dešava detetu deluje kao da se dešava i majci. Ukoliko je dete srećno, i majka je srećna. U protivnom nije. Ako dete napusti ovaj svet, čini se da je i majka mrtva. Ovako je sa svakim prenosom svesti na objekte. Svaka emotivna vezanost, bilo

da je pozitivna ili negativna, u vidu ljubavi ili mržnje, ima ovu odliku. Stoga se sve naše životne žalosti mogu pripisati ovoj neobičnoj odlici svesti da se kreće ka spoljašnjem, bilo na pozitivan način, kroz ljubav, bilo na negativan kroz mržnju ka nekim stvarima.

Sve ove aktivnosti se događaju kroz ove neobične otvore ličnosti koje nazivamo omotačima, a kroz koje se svest omeđuje fokusirajući svoju pažnju na ograničen skup čulnih objekata. Ovo se na sanskritu zove samsara, što znači zemaljsko postojanje, ili život u okovima. Ovo su okovi zato što se svest vezuje za nešto čega uopšte nema. Kreće se ka fantomu pod utiskom da je Sopstvo tamo. Jedna od odlika sopstva je nedostatak ekternalnosti. Ti nikada ne možeš postati neko drugi, a to *ti* podrazumeva ili bi trebalo da označava najdublju svest ili inteligenciju u tebi.

Mi nismo telo ili omotači. Kada izdvojimo iskustva omotača, kao što se na primer događa u dubokom snu, uviđamo da možemo da postojimo nezavisno od funkcionisanja omotača. A kako onda postojimo u snu? U snu smo čisto središte svesnosti. Nema eksternog ili korporalnog. Ova svest koja mi, u stvari, jesmo je naše sopstvo. Da utvrdimo, ono što podrazumevamo pod sopstvom je da u nama postoji nešto što ne može biti ekternalizovano ili preneto na nešto drugo. Sad, prenos do koga dolazi između Sopstva koje jesmo i objekata van nas samih je lažan. Sve ljubavi su stoga lažne. Ne postoji u svetu prava ljubav. Lažna je zato što se Sopstvo veštačkim putem prenosi na nešto, dok takav prenos nije dozvoljen samom osobenošću Sopstva. Dakle, svako ko nešto voli će iskusiti tugu zbog toga. Niko ne može uvek biti srećan uz eksternu

ljubav bilo koje vrste.

Tako dolazimo do pitanja ljubavi i radosti. Kako bivamo srećni? I kako to da se čini da se sreća manifestuje iznutra kada postoji ljubav prema nekom objektu? Ovo je vrlo zanimljiva filozofska, ali i psihološka odlika nas samih. Ovo je pomenuto kroz šačicu reči (možda tri ili četiri reči) pred kraj Taitirija Upanišade kada se govori o prirodi našeg najdubljeg omotača koji se zove anandamaja koša. Zovemo ga anandamaja zato što ga blaženstvo i radost karakterišu. *Ananda* znači sreća, a *maja* znači 'biti ispunjen'. Ispunjen je srećom i satkan samo od sreće, koja je svaka njegova nit.

Kako postajemo srećni je tema za psihološku analizu. Šta nas čini srećnima? Kada smo u blizini voljenog objekta, čini se da nam sreća ispunjava um: „Objekat moje ljubavi je u blizini.“ Što smo bliže, to je veća sreća koju osećamo iznutra. Sreća koju iskusimo zbog blizine voljenog objekta se zove *prija* (*priya*). To nije vrhunac sreće, zato što i dalje ne posedujemo objekat. Do sad smo ga samo videli. On je blizu nas i mi smo blizu njega. Ali sreća raste kada dođe do posedovanja objekta. Samo viđenje objekta iz daljine nije dovoljno zadovoljstvo, iako nam i to pričinjava zadovoljstvo. Želimo vlastitim očima da gledamo što je duže moguće ili zauvek ono što nam se dopadne.

Iskustvo sreće se produbljuje kako dolazimo u posed tog objekta i kako stičemo utisak da je naš. Sada ne samo da ga vidimo, već je postao naš, ne pripada nikom drugom. Uzmimo novac za primer. Možemo videti mnogo novca koji nam ne pripada. Čak i uz to što nam taj novac ne pripada, ipak ćemo iskusiti neku vrstu sreće. Ta sreća je neobična veza koju um ima sa vrednošću zvanom novac. Možda nije

naš, ali osećamo uzbuđenje ako vidimo milion dinara pred sobom. Ali možemo da zamislimo koliko srećni bismo bili da jeste naš. Sreća postaje najintenzivnija kada uživamo u objektu, a ne samo kada ga posedujemo. Ova tri stanja ili stadijuma ili stepena sreće doživljaja, posedovanja i uživanja se zovu prija (*priya*), moda (*moda*) i pramoda (*pramoda*). Ovo je samo eksterna analiza prirode sreće koja se rađa iz ljubavi prema spoljašnjim stvarima.

Ali sada sledi psihološka odlika. Kako to da se sreća uopšte rađa? Šta podrazumevamo pod srećom? Možemo li je definisati? Da li je to nekakva tvar? Ili nekakva stvar? Da li je materijalna ili nematerijalna? Da li je van nas ili u nama? Ili je negde između? Gde se nalazi? Nije lako odgovoriti na ova pitanja zato što smo vrlo zaokupljeni objektom i kontakt sa objektom nas tako preplavi da nemamo vremena, niti nas zanima da analiziramo strukturu iskustva sreće. Ali blaženstvo je u neznanju, kao što se obično kaže. Ništa ne znamo o prirodi sreće i stoga smo blaženi u potpunom neznanju o vrsti procesa koji se odigrava u okviru iskustva sreće.

Analiza bi očitno pokazala da sreća nije u objektu. Ukoliko je određen objekat koji nam privuče pažnju izvor sreće, onda bi sreća stvarno trebalo da bude u njemu kao deo njegove prirode. To bi značilo da, kao što sunce podjednako obasjava sve, a ne samo jednu osobu, objekat koji je u pitanju treba da bude izvor sreće svima na svetu, kad je već sreća istinska odlika tog objekta. Ali posmatranjem zaključujemo da ovo nije tačno. Objekat naše ljubavi ne mora nužno da bude objekat ljubavi za druge ljude. Šta više, taj isti objekat kod drugih može da izazove mržnju, suprotnu emociju, iz

sasvim nekih drugih razloga. Dakle, nije tačno da je objekat izvor sreće. Sreća nije potekla iz objekta i ko god da zamišlja da je smeštena u objekat je prvoklasna neznalica.

Ali kako onda izvire sreća, to je pitanje. Ako nije u objektu, mora biti negde drugde! Odakle sreća potiče? Sada se moramo priseliti pređašnjih razmatranja o prirodi Stvarnosti ili Savršenstva. Proučavajući Aitareja Upanišadu, primetili smo da samo Atman jeste. Ništa drugo nije postojalo u početku. „*Atma va idam agre asit; na anyat kinchana mishat.*“ On je Potpuno Savršenstvo. On je sveprisutnost i ništa osim njega u početku nije postojalo. U nama postoji sopstvo, što je drugi naziv za najdublju svest koja se ne može eksternalizovati. Samo to je postojalo, kaže Aitareja Upanišada. Šta je to postojalo? Samo je Sopstvo postojalo, ali šta je Sopstvo? Sve što je nemoguće eksternalizovati je Sopstvo.

Koje je onda značenje te Stvarnosti koja se ne može eksternalizovati, ako je univerzum nešto eksterno? Pa, vrlo dobro znamo da je univerzum eksterni objekat, ali Upanišada kaže da je samo neeksterno postojalo. To treba da znači da se iskustvo univerzuma nekako svodilo na neeksternalizovanost. Univerzum je bio Sopstvo, što znači da je postojalo Univerzalno Sopstvo, a ne pojedinačno sopstvo u vidu mene ili tebe, koje je uslovljeno telesnim otelotvorenjem i zato posmatra svet ili univerzum kao nešto spoljašnje. Dakle, šta je Stvarnost, Konačna Istina? Neeksternalizovani Atman je Stvarnost, što znači da samo Univerzalno Sopstvo postoji i ništa drugo.

Ono što zovemo Istinom ili Stvarnošću je svest koju nije moguće eksternalizovati, što je Atman. To je Atman, to je

Sopstvo. Nije ga moguće eksternalizovati i zato je univerzalno. Time što je univerzalno, trebalo bi da bude svuda prisutno. To je sama srž značenja univerzalnosti. Dakle, u tebi je, u meni je, kao i u svakoj drugoj osobi. Kako to da postoji i u meni i u tebi i u svima? U samoj prirodi Sopstva. Morate malo da napregnute vijuge da proniknete u značenje ove implikacije. Univerzalno nije široko rasprostranjen objekat koji nazivamo prirodom, a koji se očituje kao nebo, vazduh, drveće, planine i td., zato što je to sve eksternalizovano. Sopstvo je nešto neeksternalizovano, kao što je i svest. I to je ono što je postojalo. To i samo to je postojalo.

Ako je to tada bila stvarnost, onda ni danas ništa drugo ne može biti stvarnost. Ono što je stvarno je stvarno i u prošlosti i u sadašnjosti. I u budućnosti. Dakle zakonitost se održala do danas. Kada kažemo da je samo Atman postojao, to ne znači da je postojao samo nekada davno u prošlosti i da danas više ne postoji. Ovo je samo način pojašnjavanja za vremenski uslovljene umove koji ne mogu da shvate nijednu priču ako nije predočena hronološki ili istorijski. Dakle, i danas je priroda stvari ista. Stoga je Atman u nama, Sopstvo je u nama i ni danas ga nije moguće eksternalizovati.

Dakle, svest u nama koja se kreće ka spoljašnjim objektima je stvarno ono što nije moguće eksternalizovati. Čak i danas je ona univerzalna po svojoj prirodi. Nije da je bila univerzalna samo pre mnogo eona. Zato upamtite ovo: čak i sada, ovoga trenutka, naša svest je univerzalna jer je to deo Stvarnosti. Dakle, kada se krećemo ka čulnom objektu sa osećajem prisnosti, privlačnosti ili ljubavi, dolazi do usmeravanja ove univerzalne svesti na jedan vrlo ograničen

način i to putem organa čula. Možda putem očiju, ili ušiju, ili kroz dodir. Ovo kanalisanje Univerzalnog je ograničavanje Univerzalnog u svrhu doživljavanja objekta kao nečeg spoljašnjeg.

Sve ovo što sam vam rekao je neka vrsta uvoda u glavnu stavku toga kako se sreća rađa. Kako to da osećamo sreću kada dođemo u posed objekta ili kada uživamo u njemu? Ono što se desi je da takozvana eksternalnost karakteristična za um u trenutku kretanja ka objektu prestaje onoga trenutka kada dođemo u posed objekta. Zašto se um kreće spolja ka objektu? Zato što ga ne posedujemo. Ne razmišljamo ni o svom telu onoliko često koliko mislimo na tuđa tela i druge stvari ili materije koje i dalje ne posedujemo. Ljubav prestaje kada je posedujemo, a cveta kada je ne posedujemo. Osoba koja je uverena da ima dovoljno bogatstva ne razmišlja o bogatstvu koliko osoba koja ga nema.

Tako je sa svakom vrstom privrženosti. Ljubav prema objektu nam je intenzivna kada ga ne posedujemo. Ali kada je već pod našom kontrolom, ljubav jenjava zato što ta ljubav više nije neophodna pod uslovom da već posedujemo objekat. Ljubav koju osećamo je samo pokret uma u određenom pravcu kako bismo ugrabili određeni objekat. Ali kada je već u našem posedu, koja je svrha ponovnog kretanja uma ka njemu? I tako se um povlači.

Dakle, šta znači ovo povlačenje uma? Znači neeksternalizaciju uma. Eksternalizacija uma je postojala u svrhu hvatanja čulnog objekta. Ali kada je svrha ispunjena, kada smo se približili objektu i prigrabili ga, um više ne razmišlja o njemu. Eksternalizacija uma prestaje i događa se čudo. Ovo čudo je suštinska, psihološka priroda sreće.

Kada eksternalizujuća sila uma prestane da deluje zbog zadovoljstva izazvanog posedovanjem objekta, nastaje, samo na trenutak, odbлесак univerzalnosti u našoj svesti. Možda traje samo delić sekunde ili još kraće od toga. Nismo u stanju ni da vidimo kolikom munjevitom brzinom se odigra. Um prestaje da misli o objektu zato što je iskusio zadovoljstvo posedovanja istog i taj prekid u umu je prekid eksternalizacije svesti. Onog trenutka kad se ovaj prekid dogodi, neeksternalizovano Sopsvo navre iz nas, a sreća je samo iskustvo neeksternalizovane svesti. Dakle, sreća je potekla iz nas, a ne iz spoljašnje sredine. To znači da smo srećni zbog stanja koje se u nama rodilo, za koje je spoljašnji objekat samo katalizator. Poslužio je samo kao ašov kojim smo iskopali sreću iz sebe. Sam ašov nije uzrok sreće. On je samo instrument za kopanje blaga.

Blago je bilo u nama, a ne spolja, ali um ovo nikako da shvati zato što ovo iskustvo sreće tako kratko traje. Da traje pola sata, ili sat, ili dva, imali bismo vremena da razmislimo o tome što se odigrava. Ali ovo je pravo čudo i ne traje duže od trena. Sva sreća je čudesna, momentalna, delimična. Ne možemo biti srećni danima. To nije moguće. Nije nam to dato u ovom smrtnom svetu.

Trenutak sreće bljesne, iskusimo ekstazu koja prevazilazi svaki mogući jezički opis i u tom trenutku smo u zabludi da je ova sreća potekla od objekta zato što mislimo, „Kada sam bio udaljen od objekta, nisam bio srećan. Sada sam blizu i stoga sam srećan.“ Dakle, logički razmatramo i dolazimo do pogrešnog zaključka da je sreća potekla iz objekta. Nije ona potekla iz objekta. Potekla je iz stanja savršenstva koje se rodilo u svesti zbog blizine objekta koji

je poslužio samo kao spoljnji agent.

Dakle, *ananda* ili sreća, koja je u anandamaja koši, ograničeni je izraz univerzalne *anande*, koja je sama suština prirode Atmana. Kao što sam vam napomenuo, ovaj Atman zovemo i Braman zato što je svuda. Sopstvo Bramana u svakom pojedinačnom je definisano pojmom Atman, a univerzalnost istog Atmana definiše se pojmom Braman. Dakle, oni znače jedno te isto, poput sveobuhvatnog prostora i prostora unutar posude. Među njima nema nikakve razlike suštinski ili u osobinama. Ovo je Ananda Mimamsa – analiza prirode sreće i ljubavi.

Vrlo retko smo srećni u životu zato što ima jako malo prilika u kojima se um vrati sopstvenom izvoru ispunjen zadovoljstvom zbog posedovanja onoga što mu je bilo potrebno. Uvek tragamo za nečim, ali to ne dobijamo, te se potraga nastavlja kroz život. Dok god traje potraga, um je okrenut na spolja, fokusiran na nešto drugo. I tako nismo svoji, već smo se preneli u spoljnje objekte koje još nismo pridobili. I tako smo stalno nesrećni. Od jutra do sutra samo je tuga prisutna, bez radosti.

Ali ako slučajno, nekim čudom ili već nekom magijom, dođemo u posed objekta, tog trena smo srećni. Mada, koliko dugo možemo zadržati taj objekat? Niko ne može nešto posedovati večno, jer je zakon prirode takav. Ništa nam ne pripada i mi ne pripadamo nikome. Sve pripada jednoj jedinjoj celosti, pa je tako naša zamisao kako bilo koji pojedinac može zgrabiti objekat, posedovati ga i uživati u njemu zauvek sasvim pogrešna. Dakle, mora doći do gubitka ili odvojenosti od objekta zbog samog zakona prirode.

Susret dva objekta je takođe čudo. Susret subjekta sa takozvanim objektom koji ga privlači događa se zbog neke

karme. Kada vetar duva u određenom pravcu na površini okeana, debla koja plutaju po njoj se sudare i to izgleda kao da su se srela. Kada vetar duva u nekom drugom pravcu, debla bivaju razdvojena. Ta debla mogu misliti, ako imaju svest, da su prijatelji – stalno se sreću, razgovaraju i dopadaju se jedno drugom. Jedni drugima se dopadamo zato što vetar duva u tom pravcu. Kada vetar bude duvao u drugom pravcu, bićemo odneti na neku drugu stranu.

Zakon prirode, zakon univerzalnosti, ili, da tako kažemo, zakon karme je na neki način doneo sjedinjenje jedne i druge stvari u određenim ponuđenim uslovima, te se čini da je to izvor naše sreće. Nedostatak o kome razmišljamo, ili gubitak objekta do kog dolazi, pod uticajem je istog zakona koji se vodi vlastitim ustavom. Prenos s jednog mesta na drugo se odigrava po zakonu univerzuma, a ne prema našoj ličnoj želji. Lična želja mora da bude podređena univerzalnoj volji Vrhovnog ako želimo da budemo srećni. Dakle, ovo je vrlo nezgodan zaključak do kog dolazimo kada analiziramo kako volimo stvari, zašto ih volimo i kako se sreća rađa u nama. Čini se da smo potpuno u zabludi u svim pokušajima da posedujemo stvari zarad ličnog zadovoljstva.

Ova anandamaja koša, tj. omotač blaženstva, najsuptilniji je i primarni pokret svesti ka spoljašnjosti. Zatim se ispoljava na grublji način kao intelekt, još grublje kao um, zatim postaje čula, prana i fizičko telo, a potom se pretvara u svoje odnose sa drugim fizičkim objektima. To se zove svetom vezanosti, odnosa, eksternalnosti, kontakta, odvojenosti, tuge i tako dalje. Dakle, ovde imamo suštinski objašnjeno kako pet omotača funkcioniše u pojedincu zbog odvojenosti svesti od Sveukupnosti.

Ovo je bila tema Aitareja Upanišade – kako je pojedinac

odvojen, izdvojen i odsečen od Univerzalne Celosti, a i kako se dovija da stupi u kontakt sa Univerzalnim kroz eksterni kontakt koji se zove privrženost ili ljubav i sl. Sve je ovo jedna drama koju obični, ograničeni, okovani um ne može da dokuči. Svrha izučavanja Upanišada je oslobođenje od ove patnje vezanosti.

Taitirija Upanišada se nastavlja. Univerzalni Apsolut je nama poput nepostojanja. Jedino što za nas postoji je svet. Ako mislimo da samo svet postoji, a da Apsolut ne postoji samo zato što ne možemo da ga vidimo golim okom, onda ćemo biti izuzetno nesrećni. Takođe ćemo ostati uskraćeni za sopstvo vlastitog iskustva zbog zablude da Apsolut možda ne postoji. „*Asanneva sa bhavati, asat brahmeti veda chet. Asti brahmeti chet veda, santamenam tato viduriti.*“ Ko god da poriče Boga, poriče sebe, zato što on sam nije ništa do replike Boga. Poricanje Apsoluta je poricanje vlastitog sopstva pojedinca zato što smo, kao što smo već videli, sačinjeni od same suštine Apsoluta. Apsolut ili Univerzalnost je To izvan čega ne može postojati ništa, uključujući i nas. Dakle, poričući Boga ili Apsolut, poričemo sebe, što je apsurdno.

Čini se da je Apsolut nepostojeći iz tačke gledišta čulne percepcije, ne iz tačke gledišta sopstva. On ne postoji za čula, zato što ona opažaju samo ono što je u prostorno-vremenskom okviru. Ali Apsolutni Braman nije u okvirima prostora i vremena, on je Sopstvo. Ponovo se vraćamo na to da ne možemo da opazimo Sopstvo, kao što ne možemo da vidimo vlastite oči. Sopstvo je svest koja posmatra. To se zove Atman. To se zove Braman ili Apsolut. Kako ga možemo videti? Ko može da osmotri Posmatrača?

Ne možemo da osmotrimo Posmatrača, zato što je

Posmatrač onaj koji posmatra sve. Atman ne možemo da opazimo eksterno, onako kako možemo da opazimo zgradu ispred ili ljude u svetu, zato što se opažanje vrši kroz čula. Ali čula funkcionišu na osnovu svetla Atmana. Najdublje Sopstvo u nama se ne može iskusiti ni kroz kakvu aktivnost čula. I ukoliko pokušamo da stupimo u kontakt sa Apsolutom uz pomoć čula ili kroz epruvetu u laboratoriji uz pomoć naučnog metoda, kako to danas nazivaju, doživjećemo neuspeh. Apsolut je sopstvo svega i može se spoznati samo kroz uzdržavanje, kroz samokontrolu, kroz tapas (*tapas*).

Sada dolazimo do značaja tapasa. Na ovom mestu je Varuna trebalo da prenese svom sinu Briguu znanje o Atmanu. Brigu (*Bhrigu*) je došao kod oca i rekao mu: „Učitelju, Oče, Gospodine, poduči me Bramanu.“ Otac mu je dao sledeću definiciju Bramana i zamolio ga da razmisli o njoj. „*Yato va imani bhutani jayante; yena jatani jivanti; yat prayantya bhisamvisanti; tad vijijnasasva; tat brahma.*“ Ono iz čega je sve poteklo, Ono u čemu sve obitava i Ono čemu se sve mora jednog dana vratiti je Braman, Apsolut. Ovo je izuzetno teška definicija i ne možemo naći smisao u njoj, ali on ga je zamolio da o tome meditira.

I tako je on meditirao. Nije mogao uopšte da shvati poentu. Pa je pomislio da je čitav materijalni univerzum Braman. „*Annam brahmeti vyajanat.*“ Zbog intenziteta koncentracije, došlo je do spoznaje o zajedništvu svega fizičkog u svetu. To ćemo iskusiti u meditaciji. Ukoliko intenzivno usmerimo pažnju na bilo koji objekat, doći ćemo do međusobne, čak i fizičke povezanosti svega u univerzumu na samom njegovom početku. To je Brigu uočio. Shvatio je da je *ana*, hrana, materija, fizički

univerzum sam Braman. Zatim je otišao ocu i referisao: „Ovo sam shvatio. Pričaj mi, molim te, o Bramanu. Da li je ovo tačno?“ „*Tapasa brahma vijijnasasva, tapo brahmeti*“: Još malo porazmisli i uvidećeš šta je. Nije mu dao nikakav odgovor. Otac ga nikad nije uputio u dalje misterije. Samo je rekao „*Tapas taptva*“: Ukroti um još više, još više usmeri pažnju na to, još više meditiraj i razumećeš šta Braman jeste.

Univerzalna materijalnost nije Konačna Stvarnost. Ovo je Brigu uvideo u dubokoj meditaciji. Ušao je dublje u suštinu iza fizičkog univerzuma i iskusio suptilnu životnu energiju koja prožima čitav kosmos kao Stvarnost. To se zove prana. „*Prano brahmeti vyajanat*.“

Pre toga je izučavao pet omotača koji su u individualnosti, a koji se mogu iskusiti kao kosmički kroz duboku meditaciju. Individualno je poprečni presek univerzalnog. Šta god da se nalazi u univerzalnom, naći će se i u individualnom, ali će biti mikroskopski malo. Pet omotača su individualni koliko i kosmički. Kada smatramo da smo samo fizičko telo, tada imamo predstavu samo o individualnim omotačima. To su već pomenute anamaja (*annamaya*), pranamaja (*pranamaya*), manomaja (*manomaya*), vignjanamaja (*vijnanamaya*) i anandamaja koša (*anandamaya kosha*).

Ali u pravoj meditaciji, usmerimo um na apsolutnost ovog objekta. To je sasvim slučajno i značenje reči meditacija. Meditacija je usmeravanje pažnje uma na jedan izolovani objekat kao da je on celokupna stvarnost i ništa van njega ne postoji. Ova vrsta intenzivnog usmeravanja pažnje uma na bilo koji objekat razbija iluziju individualnosti, ili ograničenosti uma. Tada smo naterani u okean sa kojim su povezani i ova osobenost objekta i naše telo.

Na sličan način je i Brigu meditirao. Od univerzalnog fizičkog se pomerio ka univerzalnemu vitalnom, što je prana, univerzalna prana. Pa je otišao kod oca i rekao: „Ovo sam iskusio. Molim te, poduči me dalje.“ Otac mu nije ništa odgovorio. Rekao je, „*Tapasa brahma vijijnasasva*“: Meditiraj dalje i dođi sam do toga. On je bio odličan Guru. Ništa nije hteo da mu oda. Samo je rekao, „Meditiraj dalje.“ Možda je on bio i najbolji Guru. Nema svrhe jednostavno nametati nekakve ideje umu učenika govoreći mu o nečemu što ne može da razume. Tako da je rekao, „Još više pažnje usmeri, još vežbaj, sedi još duže u meditaciji i videćeš šta će iz toga izaći.“

Onda je shvatio da je kosmički um Vrhovna Stvarnost. *Mano brahmeti vyajanat*. Ovo je još suptilnije. On je direktnim iskustvom pronikao u kosmički um koji vibrira u svemu u vidu prane. Opet je otišao kod oca i rekao, To je ono što sam iskusio. Poduči me dalje.“ A otac je odgovorio: „*Tapasa brahma vijijnasasva*“: Meditiraj dalje i dođi sam do toga. I tako je shvatio da je kosmička spoznaja, intelekt ili inteligencija, maha tatva (*mahat tattva*) kako je nekad nazivamo, Braman. „*Vijnanam brahmeti vyajanat*.“

U svim tim spoznajama postojala je mrvica eksternog. Koliko god da je ovo iskustvo obuhvatno u svojoj kosmičkoj manifestaciji, postoji i dalje neka vrsta ekternaliteta u njemu. I taj ekternalitet treba u potpunosti da pređe u univerzalnu subjektivnost. To se još nije dogodilo. Dakle, nakon razumevanja kosmičke spoznaje, maha tatve, opet je otišao kod oca i rekao, „Poduči me o Bramanu.“ I otac je rekao: „Meditiraj dalje i dođi sam do toga.“ Potom je shvatio „*anandam brahmeti vyajanat*“: Blaženstvo je Braman.

Tvorbena suština Stvarnosti je sreća. Nije objektivnost, nije pripisani kvalitet i nije stvar.

I sada stižemo do krucijalne tačke Upanišada i suštinskog cilja samog života. Tragamo za srećom, a ne za objektima. Ako greškom smatramo da želimo kuće, zemlju, bašte, imanja, avione, prijatelje i veze, prvoklasne smo budale. To nije ono što želimo. Sve ovo su alati kojima se služimo u svrhu buđenja univerzalne sreće u sebi. Ta sreća je prava suština. Šta god da posedujemo na zemlji, ako nismo ispunjeni u srcu, koja je svrha toga što imamo? Ako je imetak sam dovoljan i ništa drugo ne želimo, onda možemo žudeti za takvim imetkom. Mnogi na svetu poseduju pregršt stvari, ali su u svojoj srži očajni. Nesrećan je čovek. Rađa se nesrećan, živi nesrećan i umire nesrećan. Živi samo u potrazi za srećom, ali je uopšte ne nalazi. Ne može je pronaći jer je u njemu. Kako da je pronađe? Ne može da traži sebe negde u prostoru i vremenu!

Tako je kroz duboku meditaciju Brigu otkrio univerzalnost sreće. Tu treba da razumemo još jednu bitnu odliku ove sreće. Mi, kao izučavaoci psihologije, pogotovo na Zapadu, skloni smo da okarakterišemo sreću kao osobinu objekta, poput zelenosti, plavetnila ili beline, pa mislimo da je sreća takođe osobina. „Imam sreću. Srećan sam.“ Ovakve izjave će verovatno navesti na pogrešno viđenje samog značenja sreće. Nismo srećni kao što je cvet plav ili kao što je zid beo. To nije pridev kojim se opisujemo. Sreća nije pripisana odlika u eksternom smislu.

Ponovo se vraćamo na ekternalitet, koji se mora potpuno izbaciti iz uma. Ne može postojati odlika ili osobina ukoliko ne postoje prostor i vreme. Sada smo se pomerili van prostora i vremena, dakle, otkud nam sad pitanje odlike?

Stoga nam se sreća ne pripisuje kao pridev, već smo došli u posed svoje prave prirode kroz povlačenje čulnih aktivnosti i uronili smo svest u vlastito Sopstvo koje je prava suština svega, a ne samo osobina. Ova suština je postojanje svega, a takođe je i sreća svega. Ovo postojanje je samo po sebi sreća. „*Raso vai sah.*“ Zove se rasa (*rasa*), sama bit svega. Bit je zato što je najdublja suštost svih objekata.

Unutar fizičkih objekata imamo molekule, unutar molekula atome, unutar atoma elektrone, neutrone, protone i šta sve ne. Zatim imamo univerzalni kontinuum električne energije. To je suština svih tih sitnica koje percipiramo kao cigle, drveće, planine... Raznolikost onoga što vidimo u svetu je samo konfiguracija ili formacija ovog energetskog kontinuuma koji je univerzalno rasprostranjen svuda u kreaciji kao jedina postojeća suština.

Isto tako postoji jedna suština koja neprestano prožima kosmos. I ne samo da ga prožima, već i postoji kao sve u kosmosu. To je suština svega. Ta suština je svesna svog postojanja. To se zove Čit (*chit*) ili Svest. Na sanskritu kontinuum postojanja zovemo sat (*sat*) ili sata (*satta*). Sat je Čisto Biće koje univerzalno postoji kao kontinuum, nerazlučen, kao suština svega. Svesno je da postoji na ovaj način. Dakle Ono je *sat* i *čit*, a njegovo iskustvo je *ananda*. Svest našeg bića, univerzalni kontinuum suštine univerzuma zove se sreća.

Dakle, šta je sreća? Ona je iskustvo Boga. Kada se Bog otkrije u nama, srećni smo, i samo tad smo srećni. Pa čak i kad uzmemo šolju čaja, ako osetimo blago uzbuđenje ili radost, to je zato što nam se Bog prikazao u tome. Takva sitnica poput šolje čaja ili hladne vode leti čini nas srećnima! To Bog dolazi. Ne pričinjavaju nam zadovoljstvo čaj ili

voda. Oni delaju kao instrumenti spolja ne bi li pobudili univerzalnost iznutra na delić sekunde, a ova univerzalnost je Bog. Dakle, Bog nam se ukazuje u svakom trenutku svakodnevice. Ali mi ne vidimo Njegovo prisustvo zbog vezanosti i zablude da su objekti spolja, koja se javlja zbog aktivnosti čula.

Tako nam Taitirija Upanišada otkriva veliku istinu da je blaženstvo priroda Stvarnosti. Nije to samo pridev, već je suština Stvarnosti, a mi smo neodvojeni od nje. Ono je Sopstvo i mi, stoga, ne možemo da budemo van njega, a pošto smo i mi Sopstvo, ono ne može biti van nas. Niti smo mi van njega, niti je ono van nas. Postoji jedna celokupnost Bića koja je određena Sopstvom. To je Atman, to je *ananda*, to je Blaženstvo – ne osobina, već suština. Dakle, kako iznutra, tako i spolja. „*Sa yaschayam purushe yaschasavaditye, sa ekah*“: Ono što sija tamo poput bleštavog sunca na dalekom nebu i ono što u nama tinja kao Atman, isto je. Makrokosmos i mikrokosmos su jedno.

Univerzum nije raspolučen na objekat i subjekat, kao što mi to zamišljamo. On je jedno celokupno Biće i onaj koji ovo zna kroz direktnu spoznaju je oslobođen. Takva osoba prevazilazi okove pet omotača. „*Sa ya evam vid*“: Zna onaj koji je ovo spoznao direktnim iskustvom kroz duboku meditaciju. „*Etam annamayam atmanam upasankramya, etam pranamayam atmanam upasankramya, etam manomayam atmanam upasankramya, etam vijnanamayam atmanam upasankramya, etam anandamayam atmanam upasankramya, etat sama gayannaste*.“ Taj je u univerzalnom blaženstvu i potpunom zanosu i ne može pronaći reči koje bi mogle da opišu iskustvo tog trenutka. Kao da je čitav okean ušao u njega i preplavio ga sa svih

strana, a on je postao jedno sa okeanom – ne okeanom vode, već okeanom sreće. Ovo je veličanstveni zaključak, na našu ogromnu zahvalnost i zadovoljstvo svih.

Ovo nam Upanišada dočarava kao veličanstvenu zaostavštinu naše kulture, da promišljamo o tome, za šta moramo naći adekvatno vreme svakodnevno. Ukoliko nemamo vremena da meditiramo o istini, šta bi drugo mogao biti cilj života? Moramo pažljivo da razmislimo o ovome i usmerimo sve moguće napore u promišljanje o ovim temama, ali i da shvatimo svrhu vlastitog života u okviru Sopstva kao simbola univerzalnosti koja Bog jeste.

Taitirija Upanišada govori još na ovu temu o sreći koja se zove Ananda Mimamsa – istraživanje prirode sreće. U ranijoj analizi smo pomenuli kako u trenutku kada ostvarimo kontakt sa željenim objektom, dolazi do privremenog zaboravljanja i iskustvenog subjekta i iskustvenog objekta i na kratko, u deliću sekunde, zabljesne, takoreći, osećaj savršenstva, osećaj potpunosti koje nagoveštava da se Apsolut spustio u našu svest. To je razlog naše sreće kada stupimo u kontakt sa objektom, posedujemo ga ili uživamo u njemu.

Sad, ova analiza nas može navesti na zabludu ili pogrešno uverenje da je ovo sitno, delimično iskustvo sreće, bar kvalitativno, iako ne kvantitativno, isto kao blaženstvo Apsoluta. Kada proživljavamo neverovatno ekstatično iskustvo sreće da li u trenutku užitka u željenom objektu doživimo kvalitativno, ne kvantitativno, naravno, istu sreću kakva je ona koja je suština Apsoluta?

Upanišada odbija ovu ideju. Čak ni kvalitativno nije isto s obzirom na to da je Apsolut taj koji prikazuje sebe u obliku te sreće. Kvantitativno, naravno, daleko je manja zato što se

manifestuje kroz sitne otvore u našem umu. Stoga je poput kapljice u zastrašujućem okeanu postojanja. Pa iz ugla kvantiteta takođe ne predstavlja ništa. Čak i iz ugla kvaliteta nije ništa, tvrdi Upanišada, tako da ne treba da se samozadovoljno zavaravamo da možda postoji sitna mrva božanskog iskustva u trenutku čulnog kontakta. Jednostavno nije tako. Time se bavi Ananda Mimamsa u okviru Taitirija Upanišade.

Moramo dobro da razmotrimo ovu novu vrstu analize. Teško je objasniti transcendentalno empirijskim izrazima. Ali to je ono što moramo učiniti. Nemamo drugu opciju. Dakle, pribegavamo empirijskom izražavanju, poređenju, analogiji, kako bismo svom umu jasno predočili prirodu transcendentalne stvarnosti.

Koja je naša zamisao o sreći? Otprilike bi to bilo sledeće: imovine koliko je god moguće, odsustvo bolesti, odsustvo straha od drugih, posedovanje svega što postoji u najvećoj mogućoj meri, zdravo građeni. Ne želimo da budemo deca ili starci, moramo biti u cvetu mladosti i imati kapacitet da uživamo u svemu do maksimuma. Takođe ne bi trebalo da budemo idioti, već moramo biti izuzetno obrazovani, učeni, kulturni i kvalifikovani. Sva bogatstva moraju biti naša. Treba da nam pripada sva moć i ne treba ničeg da nam manjka. Ako ovakva osoba i postoji na svetu, ovo je najnebitniji vid sreće koji možemo uzeti za mernu jedinicu proračuna stepena sreće.

Zamislimo da postoji kralj čitavog sveta koji je ovakav. Takav kralj ne postoji, nikada nije postojao i možda nikada ni neće postojati, ali zarad teoretske rasprave hajde da zamislimo da postoji mogućnost postojanja ovakvog vladara ili cara celog sveta. Čitava Zemlja je njegova, vrlo je imućan

ovaj mladić i ima najveću moć koju možemo zamisliti. Ničeg mu ne manjka. Vrlo je učen i obrazovan. Njegova sreća je nemerljiva. Sad, ovo je najniža jedinica – broj jedan na našoj mernoj skali za ovu zamisao. Sitne radosti koje iskusimo u životu su, naravno, ništavne u poređenju zamišljene sreće ove izmišljene osobe. Ali to je ono što nazivamo zemaljskom srećom. Careva sreća je zemaljska sreća, iako je smetena konfliktom sa drugima zbog toga što on poseduje sve na svetu. Upanišada kaže da je sreća višeg domena Gandarvi, koji je interan u odnosu na fizički svet, kvalitativno sto puta veća od sreće takvog izmišljenog cara.

Što više se krećemo ka unutra, ka domenima bića, sreća je sve suptilnija. Stvarnost je bliža, sreća je kvalitativno intenzivnija. Postoje razni domeni bića, svi jedan unutar drugog. Ovi domeni su suptilnija i suptilnija, sve obuhvatnija i obuhvatnija prostranstva stvarnosti koja gravitiraju sve bliže i bliže ka Apsolutu. I ono što Upanišade hoće da razjasne je da što smo bliži Apsolutu, veći je kvalitet sreće. Blizina ne znači prostorno približavanje. Prostor ne postoji u Apsolutu. Blizina znači kvalitativni uspon. Stepem sreće se podiže uporedo sa stepenom intenziteta suptilnosti iskustva, što izraz 'blizina Apsoluta' podrazumeva.

Kraljevstvo Gandarvi, nebeskih minstrela, trebalo bi da je superiorno u odnosu na zemaljsku ravan. Iznad kraljevstva Gandarvi je domen predaka, Pitrua – kraljevstvo u koje zaslužni preci odlaze da borave u stanju radosti. Iznad ovoga je domen Devasa, nebeskih bića ili božanstava, anđela, poznatiji kao raj. Iznad toga je delokrug Indre, kralja božanstava. Indra nije čovek, već nebesko biće koje je u stanju da koristi bilo koju moć zbog vrhunskog znanja koje ima i beskrajne prefinjenosti koju uživa u rajskom

kraljevstvu. Iznad ovoga je domen njegovog Gurua, koji se zove Brihaspati. Iznad Brihaspatija je Prađapati, sam Tvorac. Zatim sledi Apsolut.

Ovo su nivoi kroz koje treba da se uzdignemo. Kako se krećemo naviše, sreća je sve intenzivnija. A Upanišada nam kaže da je svaki viši domen sačinjen od iskustva ekvivalentnog stotinu puta većoj sreći nego u svakom prethodnom domenu. Sto puta je veća sreća Gandarve od sreće ovog imaginarnog kralja sa ovoga sveta. Sto puta je veća sreća Pitrua od sreće Gandarve. Sto puta je veća sreća božanstva od sreće Pitrua. Sto puta je veća sreća Indre od sreće božanstva. Sto puta je veća sreća Brihaspatija od Indrine sreće. Sto puta je veća sreća Prađapatija, Tvorca, od sreće Brihaspatija. Sto puta je veća Sreća Apsoluta od sreće Prađapatija.

Dakle, naša sreća je ništa. Nema nikakvog značaja. Ne smemo se uljuljkati u zabludu da i mi dobijamo mrvicu božanske sreće. Nije tako. Daleko smo od Apsoluta i kvantitativno i kvalitativno. Bedno je naše stanje. Ovo je jako bitna stavka koju Upanišada treba da nam utuvi u glavu.

VI – POKOJA REČ O PRIMENI JOGE

Pitanje je, takođe, zašto smo tako daleko od Apsoluta. Vrhovno Biće ili Apsolut je transcendentalan u odnosu na naš nivo. Ova transcendencija, koju obeležavamo izrazom Braman ili Apsolut, manifestovana je kroz prostor i vreme putem eksternalizacije, a u procesu eksternalizacije iskustveno sopstvo se postepeno gubi. Što je veća eksternalizacija, diverzifikacija, ekspresija, manifestacija ka spolja, ka objektima u prostoru i vremenu, to je veći gubitak sopstvenosti. Što smo svesniji spoljašnjeg objekta, to je veći gubitak samosvesti. Kao što smo ranije već napomenuli, u svim vezanostima za čulne objekte dolazi do prenosa sopstva u objekat, tako da prvo izgubimo sebe kako bismo mogli da volimo objekat. Dakle, dolazi do samogubitka zbog potpunog prenosa lika sopstvenosti na spoljnji objekat. I što se više krećemo ka spoljašnjem, manja je sopstvenost iskustva i veći je gubitak sopstvenosti, a takođe je veći i gubitak kvaliteta sreće. Pa je stoga Sopstvo izvor blaženstva, a ne tamo neki objekat ili bilo koji tip eksternog pokreta prema objektu. Ali što više gravitiramo ka eksternalnosti, veći je raspon u kom možemo da merimo gubitak sopstvenosti u nama. Tako smo se predaleko spustili.

Prema terminologiji Vedante postoji postepeni silazak sa Bramana (*Brahman*) na Išvaru, sa Išvare (*Išvara*) na Hiranjagarbu, sa Hiranjagarbe (*Hiranyagarbha*) na Virat i sa Virata (*Virat*) na dalju trostruku podelu do koje dolazi. S jedne strane je svet objekata, s druge su individue, a u središtu stoje upravljačka božanstva zvana Deve tako da mi, kao subjekti, gledamo na spoljašnje objekte kroz prostor i vreme kao da su od nas razdvojeni i da među nama nema

nikakvih dodirnih tačaka.

Ne samo to, nešto još gore se dogodilo. Iz uzročnog stanja moramo da se spustimo u intelektualno, iz intelektualnog u mentalno, iz mentalnog u vitalno, a iz vitalnog moramo da se spustimo u fizičko telo. Ovo je pet omotača koje smo već pre pomenuli. Možemo da zamislimo koliko daleko smo se spustili. Pa tako nije čudo što smo nesrećni i što takozvana radost čulnog kontakta nije božanska sreća, iako psihološkom analizom možemo da zaključimo da je i taj delić takozvane radosti čulnog kontakta posledica toga što je Apsolut prisutan, mada u odrazu i iskrivljen. Zato smo nesrećni. Ovo je takođe priroda sreće i daje nam predstavu o tome kako možemo dosegnuti Apsolut. Ovaj postupak se zove joga.

Primena joge je umetnost stupanja u kontakt sa Apsolutom. Ne postoji bukvalno stupanje u kontakt sa Apsolutom. Znamo da stupamo u kontakt sa objektima, a Apsolut uopšte nije objekat. On je Sopstvo, on je unutarnje biće svega. Kako možemo da stupimo u kontakt sa Njim? Kako možemo da stupimo u kontakt sa vlastitom svešću? Ali ovo podrazumevamo pod jogom. Joga znači sjedinjenje – sjedinjenje individualnog sa Apsolutnim. Ali šta predstavlja ovo sjedinjenje? Kako možemo da se sjedinimo sa vlastitim unutarnjim bićem? U tome je poteškoća. Ne možemo čak ni da zamislimo šta to predstavlja. Ali ovo sjedinjenje je metaforično. Ovo nije fizički kontakt. Metaforično je u smislu da u jogi dolazi do sjedinjenja naše svesti u sadašnjem kontekstu sa vrhunskom suštinom koja jesmo. I kada ovako primenjujemo jogu, postepeno umanjujemo stepen i intenzitet eksternalizovanosti svesti i postepeno se povlačimo unutra. Ono što nazivamo jogom je, u krajnjoj

liniji, samokontrola – samouzdržavanje koje se odnosi na obuzdavanje delovanja organa čula, obuzdavanje uma, obuzdavanje intelekta i obuzdavanje nagona za bilo kojim vidom eksternalizacije svesti. Poriv svesti da se manifestuje u eksternom obliku je u suprotnosti s jogom.

U Katopanišadi dat je nagoveštaj o tome kako možemo da se bavimo jogom. Postoje stih ili dva u Katopanišadi koji sumiraju suštinu primene joge, što je isto ono što je daleko detaljnije objašnjeno u Patandalijevom sistemu. Ovi stihovi Katopanišade kažu da su suptilne suštine objekata superiorne u odnosu na senzorne moći. Više su i po stepenu i po kvalitetu. Viši od ovih suština objekata je um. Viši od uma je intelekt. Viši od intelekta je kosmički intelekt koji zovemo Mahat, takođe poznat i kao Hiranjagarba. Više od toga je mirno, nerazlučeno uzročno stanje koje se zove Avjakta (*Avyakta*). Viši od toga je vrhunski Apsolut, Puruša. Ista Upanišada pominje sistem joge u još jednom stihu. Čula moraju da budu ukorenjena u umu. Um mora da bude centriran u intelektu. Intelekt mora da bude učvršćen u Kosmičkom Intelektu, a Kosmički Intelekt mora da bude ujedinjen sa Mirnim Bićem. Ponekad se ovo Mirno biće, Šanta Atman (*Shanta Atman*) poistovećuje sa Išvarom u Vedanti. Na taj način moramo da steknemo kontrolu nad umom.

Obuzdavanje uma i čula nije lak poduhvat zato što, prvo, teško je čak i shvatiti kako ovo uopšte može biti učinjeno. Primenjujemo tradicionalne vežbe zaustavljanja daha, nerazmišljanja o objektima, ponekad nerazmišljanja ni o čemu i zadržavanja tišine u praznini uma pod utiskom da primenjujemo jogu. Ovo je sve samo kao priprema terena, ali to nije naš glavni zadatak, iako je i te kako bitno na svoj

način. Um nije toliko jednostavan da ga možemo dovesti pod kontrolu za par dana. Zato je potrebna intenzivna filozofska analiza u sprezi sa drugim elementima, kao što je život u sredini koja je pogodna za ovakvu praksu, kao i izučavanje spisa i knjiga koji će um ispuniti nadahnjujućim idejama i objašnjenjima o prirodi joge. Život u službi Gurua je veliki korak u ovom pravcu. I na kraju, neophodno je ispravno shvatanje toga šta znači samokontrola. Pošto je Apsolut svuda i sveprožimajući je, a cilj ove prakse je da steknemo vlastitu iskustvenu spoznaju njega, povlačenje uma od objekata implicira neku suptilnu tehniku koja je u saglasnosti sa prisustvom sveprisutnog Apsoluta, ili mu bar nije kontradiktorna.

Ponekad se sumnje pojave u umu. „Od čega povlačim um? Ako je Braman svuda, ako je sve Apsolut, o čemu god da razmišljam je samo Apsolut. Pa od čega se to onda povlačim? Ako pomislim na neki objekat, on je oblik Apsoluta. On je forma koju je preuzeo Braman. Da li to znači da povlačim um od samog Bramana, dok mi je namera da pojmem Braman? Šta je samokontrola?“ Ovakve sumnje mogu se javiti čak i u umu iskusnih *sadaka* ili tragalaca.

Tačno je da je Apsolut sve. Vrhovno Biće se manifestovalo u svemu ovome. Čak je i zid koji vidimo pred sobom manifestovani Apsolut. Ali, i to jedno strašno *ali*, postoji jedna užasna greška u našem poimanju ovog zida. Moramo se još jednom prisetiti duha sopstvenosti Apsoluta. Apsolut, ili Braman, jeste Atman, ali nije *višaja* (*vishaya*) ili čulni objekat. Kada posmatramo ovaj zid kao objekat spolja, on prestaje da bude Apsolut, iako je istinito u konačnici da je on to u svojoj suštini. Greška nije u suštini objekta samog, ili u *astitvi* (*astitva*) tj. postojanju objekta, već u *nami* (*nama*)

i *rupi (rupa)*, imenu i obliku objekta, koji su samo posledica eksternalizacije ili izdvajanja objekta iz naše svesti. Ime i oblik moraju se razlikovati od postojanja, odnosno čistog bića objekta.

Kada kažemo da postoji spoljnji objekat, pravimo zamenu teza. Postoji objekat koji postoji kao što postoji i sve drugo. Ova odlika postojanja, ili bivstvovanja, opšta je. Ja postojim, ti postojiš, ovo postoji, ono postoji. Ali ime i oblik, obris i kontura se razlikuju. Ovaj moj oblik proizilazi iz faktora prostora i vremena koji se prepliću sa bivstvovanjem koje jesam. Postoji parče gline ili blata koje je suština. Ono uzima oblik lonca ili posude. Posuda može biti mnogih oblika: može biti okrugla, duguljasta, četvrtasta, može biti bilo kakva. Suština svake posude je ista – glina. Na ovaj način Braman postoji u svemu. Glina postoji u svakom obliku lonca, ali oblik lonca ne može se poistovetiti sa suštinom. Ono što nazivamo oblikom je ona neodređena posebnost koja nije ni identična s glinom, a ni ne razlikuje se od nje. Ne zovemo samu glinu lonac, već oblik lonca označavamo tim izrazom. Kada kažem da postoji posuda ili lonac, ono o čemu stvarno govorimo je oblik koji je tvar preuzela. Ne govorim o samoj stvari, zato što ona postoji i drugde, ne samo ovde. Ovaj određeni oblik je prostorno-vremenski faktor sadržan u stvari koju nazivamo glinom. Dakle, čitav problem nastaje zbog prostorno-vremenske zavrzlake, a ne zbog suštine same po sebi.

Tako je povod za manifestaciju koju označavamo kao ovaj nepregledni univerzum to što su se takozvani prostorno-vremenski činioци umešali u suštinu Apsoluta. Stoga samokontrola, obuzdavanje čula, obuzdavanje uma, primena joge, šta god da je u pitanju, nije povlačenje uma od suštine

objekta, koja je sopstvo svega, već od imena i oblika koji su eksterne odrednice objekta. Sopstvo objekta je isto kao sopstvo u nama. To nije problem. Problem je što je on spolja. Ko nam je rekao da je on spolja? Prostor čini da steknemo taj utisak. Postoji nešto što zovemo prostor. Ne znamo ni šta je prostor, ni šta je vreme. Ovo su samo reči kojima opisujemo nešto što je u krajnjoj liniji nerazumljivo.

Prostorno-vremenski činilac je samo sila ekternaliteta i to je sve što možemo da kažemo o tome. Ne možemo reći ništa više od toga zato što je ovaj faktor uključen u naše iskustvo. Prostor i vreme su odsudni činiooci samog našeg doživljaja, pa stoga ne možemo ništa da kažemo o njima. Ipak, ovoliko možemo da razumemo o njima: oni su navike izražavanja uma, oni su faktori koji vuku svest u određenom pravcu znanom kao ekternalitet, a primena joge je samo kroćenje običaja uma da se kreće u prostoru i vremenu.

Dakle, obuzdavanje uma, ili povlačenje čula, težak je zadatak koji zahteva nadljudski napor zato što podrazumeva suptilno razumevanje onoga što treba poduzeti. Mnogi imaju pogrešnu predstavu o tome kako stvari funkcionišu. Misle da je potrebno da se odreknu svega kako bi postali jogini odnosno tragaoci za Istinom. Religije nam uvek ponavljaju da moramo da se odrekujemo stvari i sveta kako bismo dosegli Boga. Ali se na taj način uz odbacivanje imena i oblika odričemo i same suštine. Do ove greške dolazi zbog nesposobnosti uma da razlikuje ime i oblik od postojanja u svojoj suštini.

Postoji jedna zanimljiva anegdota. Bio jednom jedan dečak kome je majka bila bolesna i veoma stara. Pala je u krevet i bila je na izdisaju. Muve su prekrile njeno telo i jedna joj je stalno sletala na nos i toliko joj smetala da su

ljudi govorili dečaku: „Molim te, oteraj tu muvu. Ne dozvoli joj da smeta starici. Ionako joj je loše.“ „O, da,“ dosetio se dečak, „Oteraću muvu.“ Pokušavao je da je otera iznova i iznova, ali se ona uporno vraćala na nos. Zato je uzeo dugački štap i tako je udario da je majci slomio nos. Muva je odletela! Jadničak nije ni znao da će udariti majku i umesto da otera muvu, slomio je nos sirotoj majci i ozledio je.

Tako i mi činimo istu grešku kada odbacimo svet. Ne treba svet da odbacimo. Svetovnost u objektu, eksternalitet objekta i ne-sopstvo, anatmatva (*anatmatva*) je to čega se treba otarasiti. U ovome leži srž čitavog ovog problema. U ovoj fazi se neumitno pretvaramo u potpune promašaje. Kada stignemo do ove tačke, teško je shvatiti šta ona stvarno znači. Mislimo da je odricanje to što napustimo dom i odemo u šumu. Ali to nije tako, zato što smo i dalje samo u svetu. Čak i kad smo u šumi, i dalje smo u svetu. Svet nije izašao iz nas. Treba ukloniti ideju da postoji svet izvan nas. U protivnom, da je joga tako jednostavna, svi bi bili jogini. Malo zatvorite oči, vrtite đapu i malo dišete – to vas neće učiniti joginima. Intelekt je stravična prepreka i nikada nam neće dozvoliti da uvidimo istinu. Uvek nas navodi na pogrešan zaključak, uvek nas vodi u pogrešnom pravcu. Onda kažemo: „Odbacujem ovo, postim, ne spavam, ne pričam.“ Sve ove tehnike kojima se služimo u jogi ne dosežu čak ni do početka pravog problema. Sve su one stvarno neophodne, kao što je post neophodan pre lečenja bolesti. Ali post sam nije lečenje. Moramo pacijentu propisati odgovarajući lek i starati se dobro o telu. Tako je i sa jogom.

Nije dovoljno da samo praktikujemo uvodne tehnike otpuštanja spoljašnjosti, iako su one jako bitne, u to nema sumnje. Ali su one samo uvod, a ne prava joga. Prava joga

je interna psihološka tehnika. Nju je najteže pojmiti zato što um misli o objektu čak i u činu odbacivanja objekta. U ovome leži poteškoća. Čak i kada pokušamo da uklonimo zamisao o objektu iz uma, u umu je nekakav objekat. Objektivnost nas ne napušta, baš kao što mislimo na osobu ili stvar i kada je volimo i kada je mrzimo. Samo zato što nešto mrzimo ne znači da je to nestalo iz uma. Stoga i odricanje može da postane okov. Ukoliko ovo ne razumemo kako treba, možemo se dovesti u još gore stanje. Ne treba da mislimo da je mržnja suprotnost ljubavi. To nije tako. To je ista ta ljubav, samo u drugom ruhu. I zato nije lako baviti se jogom. Ona zahteva pažljivu analizu unutarnjih procesa. Problemi nisu spolja, nisu u svetu, ne uzrokuju ih ljudi. Ne prave nam problem ljudi. Niko nam ne stvara probleme. Mi smo sami svoj problem.

Dakle problem leži u nesposobnosti uma da shvati tu neobičnu vezu koju je uspostavio sa objektima koji su spolja. Sad, kad kažemo spolja, to se opet odnosi na neobičnu ideju o spoljašnjosti koja se javlja u umu. Ovu naviku da razmišljamo u okvirima nesopstva, anatmana (*anatman*), eksternaliteta, vremena i prostora treba ukloniti. Tada svet postaje nešto što ne treba odbaciti već upiti u Sopstvo, zato što astitva (*astitva*), odnosno bivstvovanje u svetu, jeste Atman Apsoluta koji se ne razlikuje od našeg.

I tako smo izveli kratki zaključak o ona dva stiha koja sam naveo iz Katopanišade, u kojima vrhovnog Purušu treba spoznati putem kretanja na unutra, što nije kretanje ka gradu, selu, mestu ili kakvom objektu. Veliki filozof Ačarja Šankara, koji je tumačio spise, nikad se nije zamorio od uzastopnog ponavljanja da kretanje ka Bogu ne podrazumeva kretanje kroz prostor. Nije to put koji možemo

preći kolima ili avionom. To je svesna preobrazba koja se svakodnevno dešava ka unutra. Čak i izraz „ka unutra“ možemo pogrešno protumačiti. Dolazi do postepenog povećanja univerzalizacije, koja deluje kao unutrašnjost zbog prisustva Atmana u njoj. To je joga.

Ovo je teško za shvatiti i stvarno je žalosno što mislimo da nam je dobro gde smo i što se smatramo srećnicima i velikim joginima tragaocima. Stvarno smo jako daleko od toga i trebalo bi da budemo jako pažljivi. U teškoj smo poziciji. Nalazimo se u izuzetno složenom, šarolikom svetu punom zabluda koje nas stalno vode u pogrešnom pravcu. Svaka misao koja se rodi u umu je pogrešna misao. Vrlo retko nam se javljaju ispravne misli, zato što nemamo vremena za ispravno razmišljanje pošto se neprestano krećemo u istom parlogu ustaljenog razmišljanja. Istinska promena pravca razmišljanja nam je nepoznanica. Nemamo vremena, uvek smo zauzeti – zauzeti neakvim glupostima i to nas zaokuplja toliko silno i iscrpno da potpuno uranjamo u to. I u tom davljeničkom statusu žudimo za Bogom, ali On se ne pojavljuje.

Nakon svega ovoga dolazimo do zaključka da iz ovog suludog haosa ne možemo pobeći ukoliko se ne dogodi neko čudo. Nazovimo to neakvim misterioznim uticajem prirode, ali božanska ruka počinje da deluje i milost nas dotakne, što nas dovodi do pravog Gurua ili učitelja. To je samo po sebi neverovatan blagoslov. Kontakt sa pravim Guruom je, u stvari, kontakt sa Bogom samim. Doći do Gurua je podjednako teško koliko doći do Boga. A kada jednom dobijete pravog učitelja, stupate na put. Ovo je veliko dostignuće i, opet, ono je Božje delo.

VII – TAJNA SADANE

Iz spisa smo čuli da je, kada je stvaranje završeno, došlo do rata između Deva i Asura, anđela i demona. Indijski Veliki epovi (Mahabharata i Ramajana) i Purane obiluju pričama o Devasura Sangrami (Devasura Sangrama), ratu koji bogovi i demoni neprestano vode. Bogovi bi nekad stekli prednost, ali bi uglavnom gubili. U Upanišadama je rečeno da su bogovi brojčano nadmašeni. U Mahabharati, takođe, manje je Pandava od Kaurava.

Veći je udeo sila zla nego dobra u svetu. Ačarja Šankara u tumačenju Upanišade kaže da je to vrlo očito zato što je impuls ka zlu, što predstavlja poriv za kontaktom sa čulnim objektima, jači od impulsa ka Bogu. Ljudi se retko okreću Bogu, uglavnom se samo kreću ka čulnim objektima. Stoga se duhovni tragaoci za Božjom svetlošću možda mogu nabrojati na prste jedne ruke. A sile koje vuku na dole i koje čulni kontakt ushićuje su neizmerne i stoga mnogobrojne. I tako je rat trajao čitavu večnost.

Bogovima je sinula sjajna ideja. Posavetovali su se. „Ovakvo stanje stvari ne može dugo da potraje. Moramo pronaći način da nadmudrimo Asure. Pevaćemo svetu himnu Udgitu Saman (Udgitha Saman), što je vedska mantra, i neki od nas će se uključiti u ovu recitaciju koje će dokusuriti Asure.“ I tako su božanstva koja su bila postavljena u organe čula, poput očiju ili ušiju, pa čak i um sam, zamoljena da se pozabave ovim zadatkom mantranja Udgite. Božanstvu govora je rečeno: „Pevaj nam Udgitu i snagom ove moćne sile ćemo pobediti sile Asura.“

Asure su ovo načule. Saznali su da će Devasi preduzeti

veliki duhovni poduhvat kako bi pobedili Asure. I pomislili su: „Nećemo dozvoliti da se ovo dogodi. Nećemo dozvoliti da se ovaj duhovni poduhvat odigrava. Napašćemo.“ I dok je govor pevao svetu mantru, Udgitu, Ausre su došle i napale, te je govor poražen i svrgnut. Upanišada kaže da je ovo razlog zbog kog je govor ljudi često neblagotvoran, nedoličan, neprefinjen, već je grub, varvarski, okrutan, zajedljiv i uvredljiv za druge. Ovaj pogubni negativni uticaj koji je govor prisvojio je često posledica lošeg uticaja koji su sile Asura nametnule. I božanstvo govora bi poraženo.

Tada bogovi rekoše božanstvu nosa, „Ti sad pevaj mantru, jer govor je poražen.“ I tako božanstvo nosa poče da peva svetu mantru i Asure ovo uvideše. Dodoše sa silnom vojnom i napadoše ovo božanstvo nosa. Zato se kaže da možemo da namirišemo neugodne mirise, a ne samo prijatne. I zato nekad zapušimo nos kada u nosnice uđe neki smrad. Nos bi poražen.

Anđeli rekoše drugim organima čula, jednom po jednom, da pevaju mantru, ali sve ih snađe ista sudba. Svi behu poraženi. Upanišada nam kaže da zato svaki organ čula ima dvojako dejstvo. Može činiti dobro i može činiti zlo, može primiti i šta je dobro i šta nije. Možemo da čujemo i dobre i loše stvari. Um takođe bi poražen. U um su Asure nanele zlo dok je pevao mantru, pa tako može da misli ispravno i može da misli pogrešno. Izlaza nije bilo. Bogovi su bivali poraženi iznova i iznova. Bili su sasvim bespomoćni.

Kada su svi tako poraženi, udružili su se i porazmislili šta bi mogli da urade u datim okolnostima. Pomislili su kako mora da su napravili grešku u izboru pevača mantre Udgite. Pa upitaše vitalnu silu, Pranu Šakti, koja prethodi delovanju

čula, koja potiče čula na delovanje kao što sunce potiče sve delovanje na svetu, pošto nije radila ništa. Rekoše: „O, Prano, pevaj nam Udgitu.“ I Prana, ujedinjujuća sila, životna energija, pevaše Udgitu. I kada Prana započne mantru, Asure krenuše u strašnim bataljonima u napad. I šta se dogodilo? Behu odbijeni. Kao što se grumen blata bačen na stene rasprsne u paramparčad i poleti na sve strane, Asure behu razbijene i razvejane kojekude, nemoćne pred snagom Udgita mantre koju je pevala životna energija, Prana Šakti, što nije moglo uspešno da obavi nijedno čulo. Tada su Deve odnele pobedu nad demonima. Povratili su svoje prvobitne položaje anđela, koje su Asure, kao demoni, preuzele. S obzirom na to da su Asure potpuno poražene i svrgnute u ovoj bici silom mantre koju je pevala životna sila, bogovi su povratili svoje prvobitne položaje. Povratili su izgubljeno kraljevstvo. „Onaj koji zna ovu tajnu takođe ponovo zadobija svoju poziciju,“ kaže Upanišada.

Na ovom mestu u svetom tekstu, Upanišadi, prikazana nam je vrlo mistična anegdota koja precizno i do kraja prikazuje ovaj proces. Proces meditacije, odnosno duhovne discipline, opisan je ovde u obliku priče. Anđeli dožive pad i gubitak pozicije zbog zlih uticaja Asura. Da bi povratili izgubljene pozicije, moraju da se vrate životnoj sili, a ne organima čula. Organi čula nam nisu prijatelji u duhovnoj praksi. Oni mogu samo da pokušaju, ali ne i da uspeju na kraju.

Šta sve ovo nama znači? Znači nam sve. Bogovi, anđeli, rajska bića su stanovnici Rajskog vrta. Oni su najbliži prijatelji Boga, ekstremiteti Svevišnjeg, svetlucave iskre Božanskog Ognja neodvojive od Vrhovnog Bića. Takva je

pozicija anđela. U toj poziciji svest anđela je neprekidna svesnost o sprezi sa Svevišnjim. Anđeli nikada ne gube iz vida Boga. Bilo da su Deve, Mihajlo, Gabrijel, ili bilo koji drugi anđeo koji se pominje u spisima u pitanju, kako ih god oslovili, anđeli su neprekidno u prisustvu Boga. Oni su čuvari raja. Oni su deo Božanskog Kraljevstva.

Svetlost dana je tamo večna, kaže Upanišada. „*Sakrit vibhato hi brahmalokah.*“ U Bramaloki, što je indijski ekvivalent biblijskog Rajskog vrta, večito je dan – nema noći. Sve je bukteći sjaj. Ovaj bukteći sjaj ne potiče od nebeskih tela, kao što je to slučaj u ovom svetu. Sjaj Bramaloke nije posledica svetlosti koja potiče od nekakve svetiljke, čak ni ako je ta svetiljka sunce ili mesec. To je samoozarenost. To je svetlost koja zrači iz svega što postoji tamo. To je svetlost koja obasjava vlastito sopstvo, a ne neki drugi objekat koji nema sposobnost da sija sam. To je Božansko Kraljevstvo, to je Rajski vrt, to je Bramaloka, to je svet anđela, bogova, nebeskih bića.

Anđeli su pali. Šta predstavlja ovaj pad? Odgovor Upanišade je da se pad dogodio zbog uticaja Asura, što je za nas teško pojmljivo. Problem zla je neopisiv za sve nas. Filozofski posmatrano, Asura je impuls ka čulnim objektima. Želja za bilo čim osim za vlastitim sopstvom je Asura, odnosno demon. Ovo je jako zanimljivo. Možemo premeriti svoju poziciju ovim aršinom. Onaj koji želi bilo šta što nije vlastito sopstvo je Asura. Anđeli nemaju ovakvih želja. Oni su samozadovoljne, samodovoljne i samoupotpunjujuće blistave iskre božanskosti. Nešto se desi! Niko ne zna koja je misterija stvaranja. Čini se da se ova misterija, ovo takozvano nešto, odigralo, bilo da je to

bilo uzrok Luciferovog pada ili bilo čijeg drugog pada. Nešto se desilo. Ova misterija je preusmerila pažnju anđela na nešto sasvim suprotno od primarne anđeoske vizije. I mi stoga ne razmišljamo kao anđeli. Mi razmišljamo kao muškarci i žene, kao ljudska bića. Koja je razlika između vizije nebeskih bića i vizije smrtnika poput nas?

Upanišade imaju štošta da nam saopšte o ovom zanimljivom slučaju u procesu stvaranja. U Aitareja Upanišadi se može naći objašnjenje ove anegdote koje ukazuje na njenu važnost. U njoj je na vrlo specifičan način prikazan opis pada. Kada anđeo, nebesko biće ili božanstvo postane smrtnik, subjekat postane objekat, a objekat postane subjekat. To je ono što se odigralo. Na početku procesa stvaranja univerzum je bio nerazlučeno telo Svevišnjeg. Otkad se Bog predstavio kao ova kreacija, sve stvari u kreaciji su neodvojive od Božjeg Bića, a kako se Bog ne može smatrati objektom, ništa na svetu ne može se smatrati objektom. Kako je svet telo Boga, on je i priviđenje veličanstvenosti samog Svevišnjeg.

Ali za svakog od nas je svet čulni objekat, pa kao da je i Bog postao čulni objekat. Jurimo za stvarima koje su prvobitno bile neodvojive od nas ali koje sada zauzimaju eksterni kontekst ili poziciju u odnosu na nas. Poreklo naše sadašnje individualnosti, uzroci našeg sadašnjeg oblika postojanja su sasvim pogrešno zauzeli poziciju spoljašnjeg čulnog objekta. Svet je čulni objekat za sve nas, a mi zauzimamo lažnu poziciju subjektivnosti ili poziciju onoga ko mu svedoči ili proživljava iskustva, dok smo mi iskustveni objekti iz ugla anđela ili iz kosmičke perspektive. Takozvana subjektivnost u nama je Bogu objektivnost, a

kada pretpostavimo da smo mi subjekat, tada zauzimamo isti stav koji je Lucifer zauzeo u prisustvu Svevišnjeg. A sada ćemo razjasniti koju poziciju mi zauzimamo u svetu.

Čula su zamoljena da pevaju svetu mantru. Mi takođe pevamo mantru svakoga dana. Koristimo organe čula u svrhu sprovođenja duhovne prakse, odnosno *sadane* (*sadhana*). Pevanje Udgite je samo prizivanje Boga, Svevišnjeg, zarad prevazilaženja ovog lošeg uticaja u koji smo se na ovaj ili onaj način upetljali kroz privrženost objektima, lošeg uticaja pod koji su nas stavile Asure. Ali čula nisu pouzdani instrumenti za sprovođenje duhovne prakse. Uši, nos, čulo vida, dodira, ukusa nam nisu prijatelji. Te je stoga tražiti od njih da pevaju duhovnu mantru flertovanje sa fijaskom. Ovo se već desilo.

Kosmička zamisao je nemoguća za organe čula. Sama ideja kontemplacije u jogi ili meditacije o Božanskom Principu je nesenzorna ili nadsenzorna težnja koja se rađa iz nas. Duhovna težnja je nadčulni impuls. Nije čulni nagon. Nema gotovo nikakve veze sa organima čula. Ono što zovemo pratjahara (*pratyahara*), što je čuvena reč, predstavlja akumulaciju sile koja prevazilazi ometajuće uticaje čula u nama – stvaranje nataložene energije unutar nas koji prethodi ometajućem pokretu čula. To se misli kada se kaže da je Prana pevala Udgitu i odnela pobedu.

U nama postoji nešto što se razlikuje od čulnih podela, superiorno je u odnosu na njih i nadilazi ih. Ne možemo da vidimo Boga očima, ne možemo ga čuti ušima, dodirnuti prstima, okusiti ga jezikom, niti ga omirisati nosom. Ono što je transcendentno nije objekat ovih čula. To znači da povlačenje u duhovnu praksu nije čulna aktivnost. Nije ništa

što se postiže očima ili ušima, prstima, nosom ili jezikom. Dakle, mantranje svetog teksta, Udgite, koji je hvalospev Božjoj slavi, ne može da vrši ništa osim onoga što je božansko u nama. A čula su nebožanski sluge koji nas teraju da idemo protiv pravednosti Kraljevstva Božanskog.

Sva čula su poražena. Bogovi su morali da pribegnu onome što je iznad čula, tj. Prani, koja je ovde višeznačna. Radimo pranajame (*pranayama*), vežbamo kontrolisanje daha tako što zadržavamo udah i izdah, pa govorimo o obuzdavanju prane. Takođe nam je rečeno da postoje različite funkcije prane – prana (*prana*), apana (*apana*), vjana (*vyana*), samana (*samana*), udana (*udana*) i td. Prana je, u stvari, životnost čitavog ljudskog organizma. Nije locirana u nekom određenom organu čula, već se organi čula pokreću zbog ovog dinama koji radi unutra. Taj dinamo je strujni generator, a energija se može koristiti u koje god svrhe – za pokretanje voza, za sijalicu, za hlađenje u frižideru ili grejanje na šporetu. Možemo da uradimo šta god želimo, ali generator to ne zanima. Takva je i Prana Šakti. Možemo da je upotrebimo za gledanje kroz oči ili slušanje kroz uši, mirisanje nosom, kušanje jezikom i tako dalje, ali nje se to ne tiče, kao što ni struju nije briga za svetlost ili pokret.

Dakle, postoji ujedinjujuća nadsenzorna vitalnost u nama, koja je ono što je konačno uspelo da otpeva svetu himnu i pokori Asure. Kako je ovo moguće? Zato što je ujedinjujuća sila jedina sila koja može da obori ometajuću silu. Impuls čula prema objektima ili vezi sa objektima je to zlo o kome se govori kao o Asurama ovde u ovoj bici. Ovaj čulni nagon se ne može prevazići korišćenjem samih čula.

To bi bilo kao kada biste uposlili lopova kao policajca da uhvati lopova. Neće uspeti u tome zato što je prijatelj lopova. I zato čula nisu pogodni instrumenti za praktikovanje joge. Moraju biti povučeni u pratjahu (*pratyahara*), a ovo se postiže na različite načine, kao što svi znamo. Dakle, Udgita, božanski spev, bila je izdeklamovana od strane ujedinjujuće vitalnosti koja je pevala mantru, pa je koncentrisana sila ovoga, što je ukupna energija organizma, otopila čulne nagone i došlo je do suzdržavanja delovanja čula. Prava pranajama-kumbaka (*pranayama-kumbhaka*) se dogodila, da se poslužimo žargonom jogina. Čula su svako na svoj način prestala da delaju.

Asura o kojoj se govori nije ljudsko biće ili nešto nalik na ljudsko biće, već je sila. U krajnjoj liniji, sve u ovom univerzumu, u ovoj kreaciji, jeste sila koja se kreće u ovom ili onom pravcu. Deva, anđeo, bog, nebesko biće, božanska sila, sve su to impulsi koji vuku ka kosmičkom sjedinjenju, božanskom iskustvu. Asura, demon, Rakšasa, zlo o kome se govori je protutežnja koja juri ka periferiji kreacije, udaljava se od središta ka najudaljenijem grubom obliku čulnih objekata. Tamo prepoznaje mrvu meda i poliče je kao što pas liče slomljenu kost. Duhovna praksa joge je ujedinjenje sila čula i usredsređenje ove sile u veličanstvenu životnost u nama, koja je, u krajnjoj liniji, neopisiva. Ova energija, odnosno Šakti, u svakom je od nas. Ova Šakti nije samo fizička sila. Naša fizička snaga je samo izraz ove unutarnje Prane Šakti. I tako je Udgita mantru pevala Prana, a Asure su bile poražene i bogovi su zauzeli svoje prvobitne položaje.

Šta znači to da su bogovi zauzeli svoje prvobitne

položaje? Znači da su bogovi otišli u raj. U protivnom su prognani poput izgnanika i lutali bi svuda, sasvim bespomoćni. Kada su Asure poražene u bici, anđeli su zauzeli svoje prvobitne pozicije. Anđeo je element Virata koji zamišlja sve kao subjekat a ne kao objekat. Za Virat, odnosno Vrhovnu Univerzalnu Svest, nema objekta, a mi smo svi njegov deo. Čak i sada smo deo njega, samo imamo povež preko očiju i mori nas neko zlo, kao što je Upanišada već napomenula, pa smo zato izgubili svoj položaj. Izbačeni smo poput izgnanika iz ove povezanosti koju smo imali sa Kosmičkim Viratom ili Hiranjagarbom. Poreklo kome težimo, položaj koji moramo povratiti je položaj u kom smo deo Svevišnjeg.

Sve je bilo vidljivo u tom Kosmičkom Obliku opisanom u Mahabharati, pogotovo u Bagavat Giti. Sve se u njemu nalazi. Čak i onaj koji svedoči tome je već tamo, uključen u njega. Svedok Viratu je takođe unutar Virata. To znači da ne postoji ništa što je van njega. Dakle, takozvana spoljašnjost i jurnjava za stvarima koje su spolja su nešto sasvim nebožansko. A primena joge, življenje duhovnog života je pevanje Udgite. Ona je, tehnički, Ime Božje. Ona znači hvalospev Božanskom Principu u životnoj praksi, uvođenje Boga u naša srca i potragu za blagoslovom Svevišnjeg.

Ovo je teška rabota zato što čula uspevaju da nastave da deluju kada vizualizujemo Božansko Biće ili kada prizovemo božansko u nama. Asure nas napadaju iznova i iznova, kao što nam Upanišada kaže, i naši naponi bivaju osujećeni. Zato što uvek postoji težnja u nama da sve objektivizujemo, nismo u stanju da razmišljamo iz ugla anđela. Ovo čak ni ne dolazi u obzir. Ali moramo uspeti da

uradimo ovo. U protivnom nema ulaska u Božansko Kraljevstvo. „Plameni mač je na ulazu, a anđeo ga čuva da nijedan smrtnik ne prođe.“ To znači da ovde nije dozvoljen nikakav čulni apetit. Ne samo apetit, već ni aktivnost čulnog tipa se ne može održati. „Uska su vrata i tesan je put.“ Grubi čulni objekti ne mogu proći kroz ova uska vrata. Toliko su uska da čak ni telo ne može da prođe. Tamo ne možemo poneti ovo telo, moramo ga se otarasiti.

Anđeli nemaju fizičko telo. Anđeo je eterično postojanje koje može prolaziti kroz zidove i prodreti kroz sve. On nije fizikalnost, već je tanušna anđeosnost. Takav je Duh u nama. Anđeo i dalje progovara u nama, nije skončao. Duh u nama je anđeo. Ali šapat koji nas tera da skrenemo pažnju sa anđela na telo i njegove eksterne odnose je Asura, Sotona koja progovara. Glas božanskog je glas čiste božanske subjektivnosti koji je u sprezi sa Božjom sveprisutnošću, ali tako ne funkcionišemo u svetu. Naprotiv. Nismo u Božanskom Kraljevstvu, već smo u smrtnom svetu rađanja i umiranja. Proces poznatiji kao transmigracija sledi iz ovog božanskog impulsa, ugušenog od strane poriva za čulnim kontaktom, u večitoj borbi da povrati prvobitni položaj. Rađanje i umiranje su procesi borbe duha da povrati svoj prvobitni položaj. Ali on biva poražen u svakom tom pokušaju. I tako se rađa i umire, rađa i umire, i tome nema kraja. Tako se bogovi bore i bivaju poraženi, bore se i bivaju poraženi, iznova i iznova, zato što nisu upotrebili odgovarajuća sredstva u bici sa Asurama.

Nakon čitave večnosti provedene u borbi, uvidimo prava sredstva. Moramo da budemo upoznati sa protivničkom taktikom da bismo se sukobili sa neprijateljskim silama. Već

nam je rečeno da je anđela brojčano manje i da sila zla ima više, pa nam mogu zapretiti. Obimnost sveta nas uvek zaprepasti. A kvalitet našeg Duha deluje kao iskrica u poređenju sa ovom nepreglednom grandioznošću fizičkog sveta. Zaprepašćeni smo čak i kada samo posmatramo ovaj svet. Ne znamo da li možemo išta da uradimo povodom toga. Ovaj svet pred nama je jedan ogroman div. I tako kvantitet proždre kvalitet, a Asure nadvladaju bogove. Ali bogovi imaju svog aduta. Kvalitet je nadređen kvantitetu, kao što svi znamo. Međutim, zastrašeni smo kvantitetom zbog nemogućnosti ove iskrice da pokaže svoju čistu nezavisnost u svojoj prvobitnoj originalnosti.

Ovo je značenje koje se krije iza ove zanimljive priče Upanišada o Devasura Sangrami, koja nije izneta s previše detalja. Ali liči na velike spevove poput Ramajane ili Mahabharate, ili kasnije priče iz Purana, a koje sve govore o večitoj borbi božanskih i nebožanskih sila. To je sukob Duha i materije, Svetla i tame, Subjekta i objekta, Svedoka i iskustva, koncepta o *ja* i *ti* i tako dalje. Zbog ovoga moramo da sprovedemo vrlo preciznu analizu svog položaja i da se uključimo u isto ono o čemu bogovi promišljaju u raji kada prime par nezgodnih udaraca i budu poraženi. Mnogo puta smo poraženi. Prošli smo kroz mnoge, mnoge oblike zemaljskog postojanja. Kažu da smo prošli kroz 8 400 000 vrsta živih bića i da smo sad konačno došli do kraja preuzevši ljudski oblik.

Nije to stvarno kraj, ali je kraj u smislu toga da imamo svest o svojoj budućnosti ili sudbini. Dakle, svrha postojanja je probuđena u čoveku, dok u prethodnim vrstama ova svest o svrsi se izgleda potpuno briše u toku spavanja i postoji

samo neka vrsta nagonskog delovanja bez svesti o višoj svrsi ili sudbini u životu. Ali iako ljudsko postojanje nije finale kreacije, na neki način je veliko ostvarenje. Ono je poput prelazne ocene koju smo dobili na ispitu, iako nismo sve još završili. Prolazna ocena nije kompletan uspeh. Ona je samo podstrek koji nam kaže da smo dobro i da je sve u redu. Ali ima još štošta da se uradi na nivoima iznad ljudskog kako bi se dosegla ta prvobitna pozicija koju smo izgubili.

Moramo preći dug put, ali uteha je u tome što znamo koliko će vremena biti potrebno, kojim sredstvima treba da se poslužimo, koja je destinacija i slično. Čak i sama činjenica da imamo svest o svrsi je ostvarenje, iako majušno zato što, iako znamo da postoji svrha našeg postojanja i koja je priroda sudbine pred nama, još to nismo dosegli niti ostvarili. Dakle, iako smo sveni činjenice, tu činjenicu nismo još ugrabili. Ovaj napor koji ulažemo u direktno stupanje u kontakt sa velikom svrhom postojanja i u ostvarivanje te svrhe u cilju postizanja svoje prvobitne pozicije kao anđela jeste umetnost joge.